

TEXTOS

PER LLEGIR

I APRENDRE

CIÈNCIES SOCIALS

LA PESTA NEGRA

UNITAT

DIDÀCTICA

SEGON

D'ESO

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

TEXTOS PER LLEGIR I APRENDRE. CIÈNCIES SOCIALS

Col·lecció de materials didàctics de lectura per a l'àrea de ciències socials
Educació secundària obligatòria

Aquests materials formen part de l'Impuls de la Lectura.

2. LA PESTA NEGRA

LA CATÀSTROFE DEMOGRÀFICA MÉS ATERRIDORA DE LA HUMANITAT

Elaboració:

Servei d'Immersion i Acolliment Lingüístics

Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya

Autoria:

Dolors Quinquer Vilamitjana

Maig del 2015

Disseny gràfic i maquetació:

Mireia Luna / NATURAL

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-Compartir Igual 4.0 Internacional de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/). Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se n'esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar [aquí](#)

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES PER AL PROFESSORAT

04

1. PRESENTACIÓ I ORIENTACIONS D'APLICACIÓ

05

ITINERARI

13

COMPARTIM OBJECTIUS I ENS REPRESENTEM LA TASCA

14

1. COMPARTIM OBJECTIUS

15

- Què farem? • Què aprendrem? Com demostrarem que ho hem après?

2. ENS REPRESENTEM LA TASCA

16

- Què en sabem? Activem la memòria • Planifiquem la feina

TREBALLEM A PARTIR DE LES LECTURES

19

1. ENS DOCUMENTEM PER ESCRIURE EL DIARI

19

FITXA 1

UTILITZAR UNA ENTREVISTA PER DOCUMENTAR-NOS

20

TEXT A "LA PUÇA QUE VA ESTAR A PUNT DE POSAR FI A LA HUMANITAT"

- Objectiu de la lectura • Procés de lectura • Selecció del personatge

FITXA 2

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT PRIMÀRIA

24

TEXT B "EL TESTIMONI DE JAUME D'AGRAMUNT, UN METGE DE LLEIDA"

- Objectiu de la lectura • Procés de lectura • Selecció del personatge

FITXA 3

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT SECUNDÀRIA

28

TEXT C "LA MAJOR DE LES CATÀSTROFES DEMOGRÀFIQUES"

- Objectiu de la lectura • Procés de lectura • Selecció del personatge

FITXA 4

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT PRIMÀRIA EN LLATÍ

37

TEXT D "EL DESPOBLAMENT DEL CAMP CATALÀ: ELS MASOS RÒNECS"

- Objectiu de la lectura • Procés de lectura • Selecció del personatge

FITXA 5

REPRESENTAR GRÀFICAMENT I COMENTAR DADES DEMOGRÀFIQUES

42

DADES E "LA POBLACIÓ CATALANA, 1300-1717"

- Objectiu de la tasca • Elaboració i comentari del gràfic • Selecció del personatge

2. PREPAREM L'EXPOSICIÓ ORAL

46

FITXA 6

RECAPITULEM I SINTETITZEM

47

FITXA 7

ESCRIVIM ELS DIARIS PERSONALS • Objectiu de la tasca • Procés de redacció

51

FITXA 8

PRESENTEM EL PROGRAMA DE RÀDIO

57

- Objectiu de la tasca • Orientacions per a la lectura expressiva

REFLEXIONEM I AVALUEM

59

1. REFLEXIONEM SOBRE LA SEQÜÈNCIA I SOBRE LES ESTRATÈGIES DE LECTURA

60

- Objectiu • Reflexió sobre les estratègies lectores emprades
- Elaboració d'una base d'orientació d'estratègies lectores

2. AVALUEM EL QUE HEM APRÈS

61

- Què hem après i com ho hem après?
- Prova sumativa (individual)

3. AVALUEM EL PROGRAMA DE RÀDIO

62

PER SABER-NE MÉS

LLIBRES, VÍDEOS I PROGRAMES DE RÀDIO SOBRE LA PESTA NEGRA

68

ANNEXOS

ANNEX 1: ENREGISTREM EL PROGRAMA DE RÀDIO ANNEX 2: AVALUEM LA COOPERACIÓ

69

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES PER AL PROFESSORAT

1. PRESENTACIÓ I ORIENTACIONS D'APLICACIÓ

1. PRESENTACIÓ I ORIENTACIONS D'APLICACIÓ

Proposem que els alumnes preparin una exposició oral sobre la pesta negra a partir de textos escrits per ells mateixos. Per tal que la tasca esdevingui significativa, suggerim el format de programa de ràdio. Amb aquesta finalitat, hauran de documentar-se llegint textos, mapes, imatges i dades de població; i escriure els textos –diaris personals– i llegir-los de manera expressiva, precedits d'una presentació similar a la d'un programa radiofònic de divulgació històrica.

INFORMACIÓ CURRICULAR

CONTINGUTS CURRICULARS DE SEGON D'ESO ALS QUALS CORRESPON

Canvis demogràfics, econòmics i polítics de la baixa edat mitjana a Europa i a la península Ibèrica. Auge de la vida urbana i del comerç; els conflictes al món rural.

CRITERIS D'AVALUACIÓ DE SEGON D'ESO ALS QUALS CORRESPON

10. Sintetitzar què va significar per a Catalunya i per a Europa la crisi demogràfica del segle XIV.

COMPETÈNCIES QUE ES TREBALLEN

ÀMBIT SOCIAL

- Dimensió històrica: C1, C2, C4
- Dimensió cultural i artística: C8

ÀMBIT LINGÜÍSTIC

- Dimensió comprensió lectora: C1, C2, C3
- Dimensió expressió escrita: C4, C5, C6
- Dimensió comunicació oral: C7, C8, C9
- Dimensió literària: C12
- Dimensió actitudinal i plurilingüe: AC1, AC2

ÀMBIT CULTURA I VALORS

- Dimensió interpersonal: C5, C6
- Dimensió sociocultural: C7

ÀMBIT DIGITAL

- Dimensió instruments i aplicacions: C2, C3
- Dimensió tractament de la informació i organització dels entorns de treball i aprenentatge: C4, C5

ÀMBIT PERSONAL I SOCIAL

- Aprendre a conduir el propi aprenentatge i ser-ne conscient, adquirint les habilitats, les estratègies i els procediments necessaris.
- Aprendre de les errades pròpies i alienes. Prendre decisions.
- Desenvolupar actituds positives, actives i emprenedores. Desplegar capacitats creatives, impulsar projectes personals i col·laboratius.

1. COMPARTIR OBJECTIUS

Es comparteixen els objectius amb l'alumnat en un llenguatge clar i entenedor, explicant què farem i què aprendrem al llarg de la seqüència didàctica. També demostrarem què hem après.

2. REPRESENTAR-SE LA TASCA

GESTIÓ SOCIAL DE L'AULA: Equip cooperatiu bàsic de quatre alumnes.

Les activitats d'aquest primer bloc han de servir per activar els coneixements previs de l'alumne i ajudar-lo a situar-se i comprendre la

tasca que se li proposa. També han de motivar, és a dir, donar sentit i objectius a la lectura dels textos que els presentarem. Fer el programa de ràdio els dóna motiu per llegir i escriure d'història.

QUÈ EN SABEM? ACTIVEM LA MEMÒRIA

- Dues imatges serveixen per introduir el tema i parlar-ne, amb la finalitat d'activar els coneixements previs dels alumnes sobre la pesta negra i despertar-los l'interès.
- A continuació se'ls presenta un fragment d'un programa de ràdio sobre la pesta negra per ajudar que es representin allò que volem que facin.
- També s'activen els coneixements previs sobre els diaris personals: què són i quines recomanacions cal tenir en compte a l'hora d'escriure'n un. Es suggereix una adreça web on poden trobar exemples i informació sobre els diaris personals.

PLANIFIQUEM LA FEINA

- Es detallen les tasques que caldrà fer entre tot el grup classe i se'ls demana que pensin com es poden organitzar i distribuir entre els diferents equips.
- A continuació es fan preguntes que han de portar a establir els temes dels quals necessiten obtenir informació. Es proposa la tècnica de la pluja d'idees, primer en petit grup i després en gran grup. La idea és portar els alumnes a assumir un rol similar al dels periodistes / documentalistes.

LLEGIR PER DOCUMENTAR-SE

GESTIÓ SOCIAL DE L'AULA: Parelles i equip cooperatiu bàsic (4 alumnes).

Es proposa la lectura de 4 textos, un mapa i un gràfic, amb l'objectiu de documentar-se per escriure els diaris. Els textos proposats són adaptats, per facilitar-ne la lectura. Algunes de les il·lustracions són afegides per proporcionar-los referents visuals.

Hi ha diverses opcions de treball amb aquestes lectures:

- Podem distribuir-les entre els equips cooperatius per tal que cada grup en treballi una i després, en gran grup, es posi en comú la informació obtinguda, per fer-la servir en la redacció dels diaris personals.
- Per bé que aquestes lectures es proposen com a part d'un projecte de treball, cadascuna pot ser emprada a classe amb independència de les altres, si no tenim com a objectiu fer la tasca completa.

El procés de treball en tots els textos segueix el procés lector, amb indicacions per fer abans, durant i després de la lectura.

Totes les lectures estan pensades per treballar-les en parelles, un cop cada alumne n'ha fet una primera lectura individual.

FITXA 1

"LA PUÇA QUE VA ESTAR A PUNT DE POSAR FI A LA HUMANITAT"

TEXT A

El text s'ha adaptat d'una entrevista a l'autor del llibre *Insectes i hecatombes* publicada a "La Contra" de *La Vanguardia*.

Es proposa aquesta lectura en primer lloc perquè pot servir de motivació per iniciar-se en el tema. L'objectiu és extreure informació d'una

font secundària, reorganitzar-la amb estructura narrativa i valorar la font. L'alumnat treballa en parelles seguint les indicacions de la fitxa.

Tot i que el text és força assequible, s'ha optat per **facilitar un vocabulari inicial**. L'autor dóna per fet que els seus lectors coneixen el significat de termes com *bacteri*, *inocular*, *patogen*, etc.; i no els explica en el text, per això els donem els significats per endavant. També demanem a l'alumne que es fixi en els indicis textuais i gràfics per fer prediccions sobre el contingut del text.

- Proposem fer-ne una **lectura literal**, és a dir, recollir allò que el text diu explícitament. Com que es tracta d'un text periodístic, ho fem amb un quadre per ajudar a esbrinar: qui?, què?, quan?, on? Els quadres serveixen per identificar i extreure la informació i també per organitzar-la.
- A tall d'exemple, presentem primera casella ja emplenada.

Tanquem la lectura **valorant la informació** que aporta per a la confecció del diari personal.

S'acaba seleccionant tres personatges per escriure el seu diari sobre la pesta, en aquest cas una rata, una puça i un bacteri.

FITXA 2

EL TESTIMONI DE JAUME D'AGRAMUNT, UN METGE DE LLEIDA:

"REGIMENT DE PRESERVACIÓ A EPIDÈMIA O PESTILÈNCIA E MORTALDATS"

TEXT B

S'ha seleccionat un fragment de l'obra de Jaume d'Agramunt que s'acompanya d'una il·lustració del manuscrit i una presentació. El text relaciona la falta d'higiene de les ciutats d'aleshores amb la pesta. S'ha afegit també una fotografia de Fes, on es veu el procés artesanal d'adoberia de pells, similar al que es feia servir a l'edat mitjana. Si es considera oportú es poden projectar imatges procedents de pintures medievals o de ciutats actuals (com el barri antic de Fes) que ajudin l'alumnat a representar-se com podien ser les ciutats d'Occident a l'edat mitjana.

L'objectiu de la lectura és que l'alumnat prengui **contacte amb una font primària**.

Abans de llegir es proposen les operacions habituals per fer hipòtesis sobre el contingut i es consensua el significat d'alguns termes.

Es recomana llegir la presentació que acompanya el text de Jaume d'Agramunt i després el text. Per aconseguir que es fixin en el contingut, se'ls proposa que completin buits del text. També se'ls demana que empenin un quadre amb informació explícita i implícita en el text; és important remarcar que la fitxa demana de manera explícita que l'alumne apliqui l'estratègia de lectura consistent a **fer inferències**.

Finalment, es fa una valoració del contingut i del text com a font primària.

Com a personatge per fer-ne el diari, es proposa el mateix metge, Jaume d'Agramunt.

FITXA 3

“LA MAJOR DE LES CATÀSTROFES DEMOGRÀFIQUES”

TEXT C

Es tracta d'un text d'historiador. Inclou un mapa de la difusió de la pesta i una fotografia de les muralles de Kaffa, la ciutat de la península de Crimea des de la qual es va estendre per la Mediterrània. Es completa amb imatges de flagel·lants i de l'atac a un call.

És important saber que, en el curs de l'elaboració d'aquest dossier, el professor Fontana ens va recomanar que actualitzéssim la informació del text amb informació addicional. Per això hem afegit un comentari inèdit de l'autor.

L'objectiu d'aquesta lectura consisteix que l'alumne afronti un **text d'historiador** que li permetrà obtenir molta informació.

En proposem una **lectura literal i inferencial**, és a dir, volem establir relacions entre aspectes que apareixen al text però que no s'expliquen directament i els coneixements dels lectors. Es tracta de fer-los prendre consciència que, per comprendre un text, el lector també ha de posar en joc informació no explícita en el text. Si no disposa de la informació, ha de cercar-la preguntant als companys, al professor o buscant a internet o a d'altres fonts.

També se'ls demana que facin un **resum per paràgrafs**, és a dir que han de seleccionar, generalitzar i redactar un text nou que sintetitzi la informació bàsica. Es modela en un dels paràgrafs.

Inclou l'anàlisi de la informació que proporciona un **mapa**. Han de fixar-se en el títol, la data, l'espai geogràfic, etc. També han de situar ciutats i d'altres dades, i entendre la informació que proporciona i que complementa el text escrit. Han de començar a **diferenciar les fonts** primàries de les secundàries.

Finalment, es presenten 12 personatges diferents, relacionats amb la pesta d'una manera o una altra.

FITXA 4

“EL DESPOBLAMENT DEL CAMP CATALÀ: ELS MASOS RÒNECS”

TEXT D

El text és una **traducció del llatí** d'un document d'arxiu. S'inclou el text en llatí, una presentació i la fotografia d'un mas abandonat.

L'objectiu és copsar les conseqüències de la crisi demogràfica a través del que els passa a les persones; serveix per donar “vida” a la història. Ens interessa que es fixin en la Saurina, una vídua que aconsegueix millors condicions per conrear les terres de les que tenien els seus parents morts, ja que la falta de mà d'obra rebaixa les exigències dels propietaris de la terra, interessats a tornar a tenir algú que les treballi.

En aquest text, els alumnes han de resumir la informació del text amb l'ajut d'un organitzador gràfic, que els permeti adonar-se que té l'estructura de problema - solució. Volem que identifiquin el problema que tenien els propietaris de terres abandonades i com la solució requereix que perdin rendes i servituds. També volem que s'enfrontin a un text de l'època, i vegin que en origen era en llatí. Això dóna peu a parlar de la pervivència d'aquesta llengua en els documents importants i també

de l'origen de les llengües romàniques, especialment del català.

El personatge que es proposa per al diari és la vídua que ocupa el mas rònec.

FITXA 5

“DADES DE LA POBLACIÓ DE CATALUNYA ENTRE EL 1300 I EL 1717”

TEXT E

Les dades de població a Catalunya del segle XIV al XVIII mostren l'impacte de la pesta de manera espectacular.

Es proposa als alumnes que analitzin aquestes dades fent-ne primer un gràfic de barres. A continuació se'ls demana que valorin l'impacte demogràfic de la pesta negra amb l'ajut d'unes preguntes guia.

A partir de les dades es proposen dos nous personatges.

RECAPITULAR, ESTRUCTURAR I SISTEMATIZAR LA INFORMACIÓ

Un cop treballades les lectures, es fan dues activitats per reorganitzar la informació:

- 1) Tornen a revisar els textos **per fer-hi una aproximació crítica i metacognitiva**, considerant tres aspectes: què pretén l'autor, què ens aporta cada text i com ho hem fet per llegir-los de forma comprensiva.
- 2) Finalment, fan un treball de síntesi. Canviem la gestió social de l'aula fent grups de 4 alumnes, per afavorir que la discussió sigui més rica i la posada en comú, més ràpida.

La tasca consisteix a integrar informacions dels textos i d'altres materials (imatges, mapa, dades, etc.), i també a fer algunes deduccions pròpies per respondre els interrogants formulats abans de les lectures.

La posada en comú ha de servir per consensuar i validar la informació recopilada. Cal que tothom tingui la informació a l'abast. És per això que recomanem que cada equip es responsabilitzi d'**escriure la resposta a una pregunta** amb les aportacions de tota la classe (és convenient que el docent assigni les preguntes abans de començar la posada en comú).

ESCRIURE DIARIS PERSONALS

Per donar sentit a la tasca recordem l'objectiu inicial de preparar un programa de ràdio. A continuació, la fitxa guia el procés d'elaboració del text, en tres fases:

- planificació,
- elaboració del primer esborrany,
- revisió de l'esborrany a partir d'una pauta d'avaluació i elaboració del text definitiu.

Recomanacions:

- Un cop cada parella ja té adjudicat un protagonista, possiblement caldrà cercar més informació (internet, bibliografia, etc.) per enriquir el diari.
- És important que els dos alumnes de cada parella planifiquin el text conjuntament i que la revisió de l'esborrany es faci amb el docent, per evitar errors i/o textos poc adequats i fer suggeriments de millora.
- Cal trobar el registre més adient i pensar en situacions divertides, i alhora pertinents.

- Els textos considerats en conjunt haurien de fer un recorregut des de l'inici de la pesta a les conseqüències i els records que deixa en l'imaginari col·lectiu.

PRESENTAR EL PROGRAMA DE RÀDIO

Aquesta és la darrera activitat que es proposa. Es demana als alumnes que preparin una contextualització del tema, a manera de presentació d'un programa de ràdio, i que assagin la lectura expressiva dels diaris, que prèviament han de seleccionar.

Es proporcionen indicacions per a la lectura expressiva, així com un quadre d'avaluació i uns enllaços a uns vídeos d'exemple.

Si volem enregistrar el programa, caldrà afegir alguns passos més a la tasca. L'[annex 1](#) proporciona indicacions i un quadre de planificació (escaleta).

Indicacions. Repartirem els diferents papers entre els alumnes:

- presentador,
- lectors,
- tècnics en música,
- tècnics en enregistrament i en edició.

Una part dels alumnes tenen l'encàrrec de preparar la **lectura expressiva dels textos**.

Un equip de tres o quatre alumnes tindran l'encàrrec de **cercar música**: sintonia del programa, música d'època, música i efectes sonors per a cadascun dels personatges.

Un altre equip seran els **presentadors** (entre tots hauran de preparar la seva intervenció, però les presentacions les faran dos d'ells).

L'**equip tècnic** tindrà cura del material necessari i de l'enregistrament. Aconsellem fer servir el programa [Audacity](#) i els [bancs de sons](#) recomanats a la pàgina [Xtec Ràdio](#).

Suggeriments per preparar l'enregistrament per a la retransmissió radiofònica:

- Es recomana implicar tota la classe en la preparació i realització del programa de ràdio.
- Els textos s'han de revisar fins aconseguir que tinguin els requeriments fixats.
- Cal decidir de quina manera es difondrà el programa, un cop enregistrat. La forma més habitual és penjant-lo en el blog o la pàgina web del centre.
- Les emissores de ràdio local poden ajudar en el muntatge i/o en la difusió, si es sol·licita des del centre.

1. REFLEXIONEM SOBRE LA SEQÜÈNCIA I AVALUEM-LA (EINA DEL PROFESSORAT)

L'avaluació està integrada en el procés. Es prenen com a referents els objectius de la seqüència. El docent pot resoldre tot el procés d'avaluació a partir dels instruments que es detallen en el quadre.

També hi ha una proposta de ponderació que es pot modificar en funció del context, del grup, la classe, les idees del professorat, etc. És una proposta per avaluar el procés i els resultats.

ELS APRENENTATGES QUE CAL VALORAR DE LA SEQÜÈNCIA SÓN:	INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ INICIAL	INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ DEL PROCÉS	INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ SUMATIVA
1. Conèixer i valorar els trets bàsics de la pesta negra i les seves conseqüències per a Catalunya.	Activitat de comunicació d'objectius	Seguiment per part del docent de: · Procés	<ul style="list-style-type: none"> · Activitats entorn de les diferents lectures · Diari escrit per l'alumne/ parella · Prova sumativa de lectura (individual) · Arxiu sonor del programa de ràdio · Quadres d'autoavaluació i coavaluació
2. Distingir les fonts primàries de les fonts secundàries, valorant les aportacions de cadascuna.	Pluja d'idees inicial	· Aplicació d'estratègies lectores	
3. Aplicar l'empatia històrica a la interpretació dels fets del passat.	Activitats "Abans de llegir" de cadascun dels textos	· Participació	
4. Llegir textos comprensivament i críticament i utilitzar la informació que aporten.		· Intervencions	
5. Escriure prestant atenció al gènere, contextualitzant correctament l'època històrica i respectant les fases de l'escriptura.	Planificació de l'escrit	Autoavaluació del primer esborrany del text	
6. Llegir expressivament un text, identificant els criteris que donen sentit a aquesta modalitat de lectura.	Comentari de vídeos de lectura expressiva		

A més d'aquests objectius, que explicitarem a l'alumnat a l'inici de l'activitat, també podem avaluar:

- la planificació, l'enregistrament i l'edició de l'àudio,
- i el treball cooperatiu.

PROPOSTA DE PONDERACIÓ PER A L'AVALUACIÓ SUMATIVA	
1. PROCÉS: SEGUIMENT I VALORACIÓ DEL PROCÉS, DE LES ESTRATÈGIES LECTORES, DE LA PARTICIPACIÓ, DE LES INTERVENCIONS (PROFESSOR/A)	2 PUNTS
2. TEXT: EL DIARI (PROFESSOR O AUTOAVALUACIÓ AMB ELS CRITERIS PROPOSATS)	2 PUNTS
3. PROVA DE LECTURA EXPRESSIVA (COMPANYS)	2 PUNTS
4. PROVA SUMATIVA (PROFESSOR)	3 PUNTS
5. COOPERACIÓ (AUTOAVALUACIÓ)	1 PUNTS

ITINERARI

LA PESTA NEGRA

LA CATÀSTROFE DEMOGRÀFICA MÉS ATERRIDORA DE LA HUMANITAT

COMPARTIM OBJECTIUS I ENS REPRESENTEM LA TASCA

1. ENS DOCUMENTEM PER ESCRIURE EL DIARI

TEXT A

UTILITZAR UNA ENTREVISTA PER DOCUMENTAR-NOS

"LA PUÇA QUE VA ESTAR A PUNT DE POSAR FI A LA HUMANITAT"

FITXA 1

TEXT B

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT PRIMÀRIA

"EL TESTIMONI DE JAUME D'AGRAMUNT, UN METGE DE LLEIDA"

FITXA 2

TEXT C

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT SECUNDÀRIA

"LA MAJOR DE LES CATÀSTROFES DEMOGRÀFIQUES"

FITXA 3

TEXT D

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT PRIMÀRIA EN LLATÍ

"EL DESPOBLAMENT DEL CAMP CATALÀ: ELS MASOS RÒNECS"

FITXA 4

DADES E

REPRESENTAR GRÀFICAMENT I COMENTAR DADES DEMOGRÀFIQUES

FITXA 5

2. PREPAREM L'EXPOSICIÓ ORAL

FITXA 6

RECAPITULEM I SINTETITZEM

FITXA 7

ESCRIVIM ELS DIARIS PERSONALS

FITXA 8

ENREGISTREM EL PROGRAMA DE RÀDIO

REFLEXIONEM I AVALUEM

COMPARTIM OBJECTIUS I ENS REPRESENTEM LA TASCA

1. COMPARTIM OBJECTIUS

2. ENS REPRESENTEM LA TASCA

1. COMPARTIM OBJECTIUS

QUÈ FAREM?

Preparareu una exposició oral sobre un fet històric en forma de fragments de diaris personals de les persones que el van viure. Seran fragments escrits per vosaltres, com si haguéssiu viscut el terrible esdeveniment o n'haguéssiu patit les conseqüències. Per tant, haureu de documentar-vos a partir de textos, mapes, imatges i dades de població, escriure els diaris i finalment llegir-los de manera expressiva. Volem que l'exposició oral sigui interessant i que, mentre l'escoltem, ens ho passem bé. Per això us proposem de fer-la com un programa de ràdio.

QUÈ APRENDREM? COM DEMOSTRAREM QUE HO HEM APRÈS?

APRENDREM...

- 1 A llegir textos de manera comprensiva i crítica.
- 2 A distingir les fonts primàries de les secundàries, valorant les aportacions de cadascuna.
- 3 En què va consistir la pesta negra i quines conseqüències va tenir per a Catalunya.
- 4 A situar-nos davant dels esdeveniments del passat amb empatia, per comprendre com se sentien les persones que els van viure.
- 5 A utilitzar la informació que aporten els textos per escriure un text.
- 6 A llegir expressivament un text.

DEMOSTRAREM QUE HO HEM APRÈS...

- 1, 2 Obtenint informació de fonts primàries i secundàries.
- 3, 4, 5 Escrivint un diari des del punt de vista de diferents personatges que van viure en l'època de la pesta negra.
- 6 Llegant als companys els fragments de diari que hem escrit.

Perquè quedi molt clar a tothom:

- Què hem de fer?
- Quin és l'objectiu principal de la tasca que proposem?
- Per què llegirem els textos del dossier?

2. ENS REPRESENTEM LA TASCA

LA PESTA NEGRA

Potser heu sentit a parlar de la pesta negra, una terrible epidèmia que a mitjans del segle XIV va provocar la davallada demogràfica més important patida mai per la humanitat. Formeu equips integrats per quatre alumnes i comenteu les imatges següents:

ACTIVEM LA MEMÒRIA

QUÈ SABEM DE LA PESTA NEGRA?

FORMEU EQUIPS INTEGRATS PER QUATRE ALUMNES I COMENTEU LES IMATGES SEGÜENTS:

IMATGE 1 Fixeu-vos en aquesta pintura, que procedeix d'una il·lustració de la Bíblia de Toggenburg (Suïssa), del 1411.

- Què hi veieu? Què els passa a aquesta gent?

Il·lustració de la Bíblia de Toggenburg. FONT: Wikimedia Commons

IMATGE 2 *Les Danses de la Mort* és un gravat de Guyot Marchant del 1486. Fixeu-vos en els personatges amb els quals balla la mort, representada per esquelets.

- Creieu que són gent del poble o bé gent principal?
- Fixeu-vos en els vestits i els barrets. Quin missatge ens vol transmetre l'autor del gravat?

Les Danses de la Mort . FONT: Lliure de drets

IMATGE 1 IMATGE 2

Us sembla que pot haver-hi epidèmies semblants en l'actualitat?

- Creieu que avui dia encara hi ha pesta en algun indret del món?
- A més de la pesta –una malaltia infecciosa i molt contagiosa–, coneixeu altres malalties infeccioses que hagin provocat importants epidèmies al llarg de la història?
- Que vol dir “infecciosa”?
- Darrerament s'ha parlat força de l'ebola i, uns anys abans, de la grip aviària. Què en sabeu, d'aquestes malalties? Penseu que tenen alguna relació amb la pesta? Quines semblances i diferències creieu que hi ha?

LA RÀDIO

A Catalunya hi ha moltes emissores de ràdio, perquè molta gent les escolta. Els periodistes que els fan es preparen amb molta cura un determinat tema i sovint conviden especialistes perquè els ajudin a fer-lo més entenedor per als oients.

- Entre els molts programes que emeten, alguns són d'història. En alguna ocasió heu escoltat algun programa de ràdio on es plantegen temes d'història?

Escoltem un breu fragment d'un d'aquests programes.

CLICA!

QUÈ ÉS UN DIARI PERSONAL O DIETARI?

Per comprendre bé la feina que us han encarregat, cal que sapigueu què és un diari personal i com s'escriu.

Es tracta d'un text que resumeix esdeveniments que han passat al seu autor o autora i que també recull el que pensa i desitja, el que diuen els altres, etc. S'hi sol escriure començant sempre per la data, diàriament o amb una periodicitat elevada. No té una forma ni una extensió determinades, perquè qui l'escriu ho fa per a ell mateix.

Si volem escriure un diari, hem de tenir en compte aquestes recomanacions:

- Encapçalar cada fragment amb la data del dia en què escrivim.

- Emprar la primera persona. Qui escriu és el protagonista.
- Els temps verbals han de ser en passat, perquè els fets que s'hi narren ja s'han esdevingut. Tot i que també es pot emprar el present històric.
- Si hi ha diàlegs, els parlaments dels personatges s'hi poden escriure de manera directa o indirecta.

En aquesta [pàgina web](#) trobareu exemples de diaris personals i, especialment, d'un diari molt famós, escrit per una noia de catorze anys: *El diari d'Anna Frank*.

PLANIFIQUEM LA FEINA

EQUIPS COOPERATIUS

La tasca que es proposa requereix que treballem en col·laboració amb els companys. Haureu de treballar en parelles i, quan la tasca ho requereixi, en equips de quatre (equip bàsic).

Tingueu present que col·laborant amb altres obtindrem millors resultats que si treballem sols.

Organitzeu la distribució dels grups amb el vostre professor.

DISTRIBUCIÓ DE TASQUES QUE CALDRÀ FER

TASCA 1 El primer pas que haureu de fer és **documentar-vos** amb rigor, llegint 5 documents, que inclouen textos, mapes, imatges i dades de població. Potser també necessitareu cercar informació d'altres fonts.

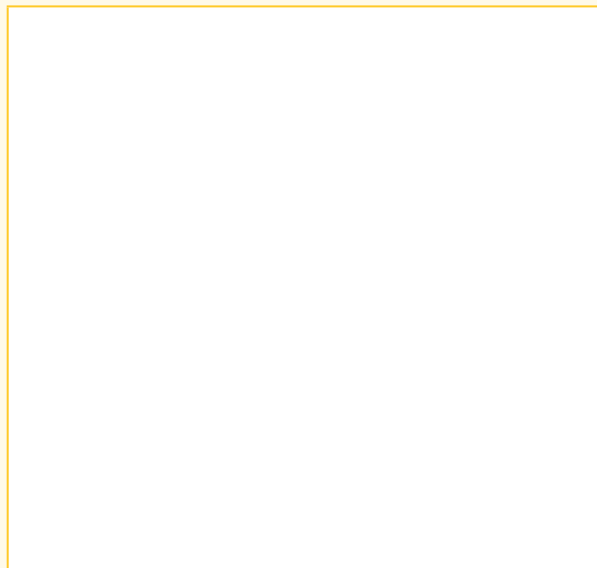
TASCA 2 La informació recopilada us permetrà **escriure els diaris** que es llegiran al programa de ràdio. Cadascun d'aquests diaris correspondrà a un personatge que va viure els fets. Entre totes les persones del grup haureu d'escriure 14 diaris.

- Per aconseguir una certa **proximitat i empatia** amb el públic haureu d'escriure'ls com si fóssiu persones que van viure el terrible esdeveniment o bé les seves conseqüències.

TASCA 3 Aquests diaris personals han de formar part d'un programa de ràdio. Us caldrà **preparar un guió per al programa**.

TASCA 4 La fase final és la **lectura dels diaris**, seguint el guió perquè tingui el format d'un programa de ràdio sobre història.

Parleu entre tots els membres de l'equip de com us podeu organitzar per fer aquestes feines. Recolliu les idees que proposareu a la resta de la classe. Poseu-les en comú amb tot el grup i anoteu en un altre color les propostes seleccionades.

**PENSEM QUINA INFORMACIÓ NECESSITEM
I QUINES PREGUNTES ENS HEM DE FER,
I POSEM-NOS D'ACORD.**

Heu de fer una pluja d'idees per aportar idees en poc temps:

- Parleu cinc minuts entre els membres de l'equip sobre la informació que creieu que necessitareu sobre la pesta negra.
- Anoteu les idees. Cada idea en un paper (post-it). Per exemple: D'on va sorgir l'epidèmia? Com creien que es propagava aleshores? Com es propagava realment? Etc.
- Analitzeu les idees anotades, desestimeu les que no semblin pertinents i ordeneu les que quedin.

QÜESTIONS QUE PROPOSA EL NOSTRE GRUP

1. Què és la pesta negra?
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

POSADA EN COMÚ AMB TOTA LA CLASSE

Recull de les preguntes que creiem més adequades per començar a investigar.

QÜESTIONS QUE CALDRÀ INVESTIGAR

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

TREBALLEM A PARTIR DE LES LECTURES

1. ENS DOCUMENTEM PER ESCRIURE EL DIARI

FITXA 1

UTILITZAR UNA ENTREVISTA PER DOCUMENTAR-NOS

TEXT A “LA PUÇA QUE VA ESTAR A PUNT DE POSAR FI A LA HUMANITAT”

FITXA 2

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT PRIMÀRIA

TEXT B “EL TESTIMONI DE JAUME D'AGRAMUNT, UN METGE DE LLEIDA”

FITXA 3

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT SECUNDÀRIA

TEXT C “LA MAJOR DE LES CATÀSTROFES DEMOGRÀFIQUES”

FITXA 4

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT PRIMÀRIA EN LLATÍ

TEXT D “EL DESPOBLAMENT DEL CAMP CATALÀ: ELS MASOS RÒNECS”

FITXA 5

REPRESENTAR GRÀFICAMENT I COMENTAR DADES DEMOGRÀFIQUES

DADES E “LA POBLACIÓ CATALANA, 1300-1717”

UTILITZAR UNA ENTREVISTA PER DOCUMENTAR-NOS

Consultem textos, mapes, imatges i dades de població.

TEXT A

ENTREVISTA XAVIER SISTACH AUTOR DEL LLIBRE *INSECTOS Y HECATOMBES. HISTORIA NATURAL DE LA PESTE Y EL TIFUS*
10.10.2012 VICTOR M. AMELA

FONT: "LA CONTRA" DE LA VANGUARDIA (TEXT ADAPTAT) [FONT](#)

LA PUÇA QUE VA ESTAR A PUNT DE POSAR FI A LA HUMANITAT

La vegada que la humanitat ha estat més a prop d'extingir-se ha estat per causa de la puça!

Quan va ser això? La pesta negra de 1348 es va carregar una quarta part de la població europea. Mai hi ha hagut una mortalitat humana tan tremenda! I tot per la puça!

Quina puça? La puça *Xenopsylla cheopis*, portadora del bacteri *Yersinia pestis*...

És el bacteri de la pesta negra? Sí. Aquesta puça vivia sobre les rates, que morien.

Morta la rata, morta la pesta? No, perquè la puça, a més de xuclar sang a rates pestíferes, també picava les persones.

I les infectava? Sí. Inoculava el patògen a raig! I la persona picada per aquesta puça podia morir en menys d'una setmana.

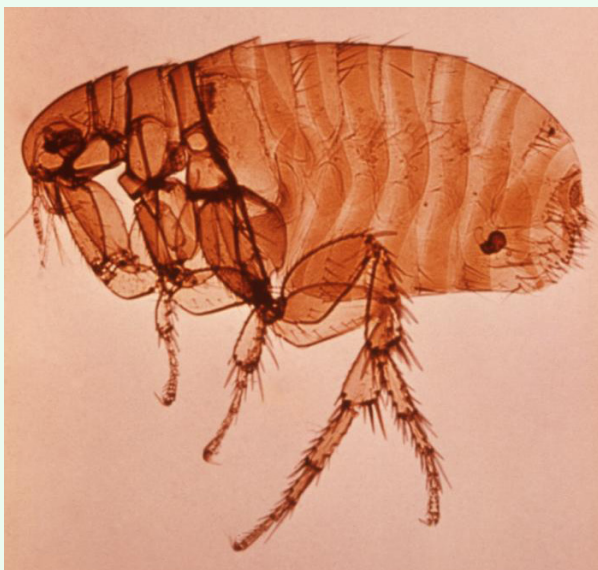
Sense remissió? Entre el 1347 i el 1353 van morir 25 milions de persones només a Europa!

Quin ensurt. Alguns se salvaven si se'ls rebentaven els bubons sota les aixelles, però això era tan dolorós que molts preferien suïcidar-se.

No hi havia manera de combatre la pesta? El 1665, a Londres, s'encenien fogueres als carrers per netejar la "corrupció de l'aire", i imposaven quarantenes en cases amb malalts dins; les tapiaven...

Els metges desconeixien les causes de l'epidèmia? Sí, tothom creia que era un càstig diví, i això conformarà la mentalitat europea.

Quan es va saber que eren les puces que causaven la malaltia? No es va saber fins a finals del segle XIX i principis del XX! L'epidemiòleg que va descobrir el patògen va morir contagiad.

Puça adulta. FONT: [Wikimedia Commons](#)

Rata negra. FONT: [Wikimedia Commons](#)

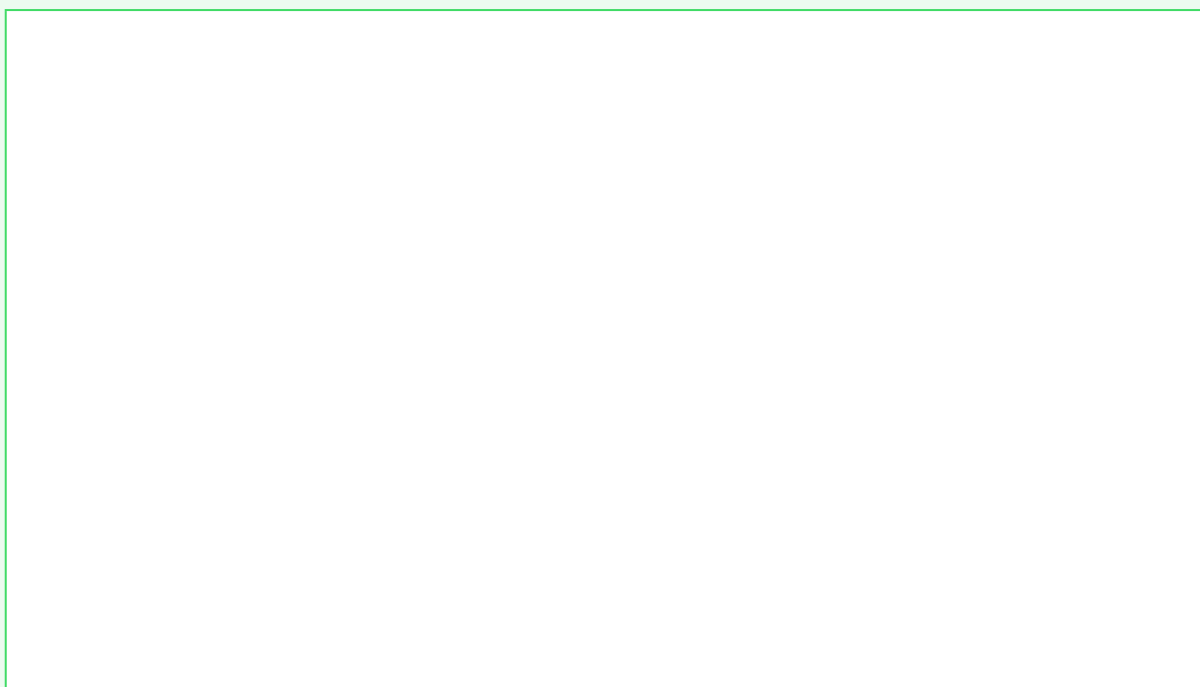
OBJECTIU DE LA LECTURA

L'objectiu és que us documenteu per escriure el diari. Heu de llegir amb molta cura, per obtenir dades i detalls per confegir el diari de la manera més acurada possible.

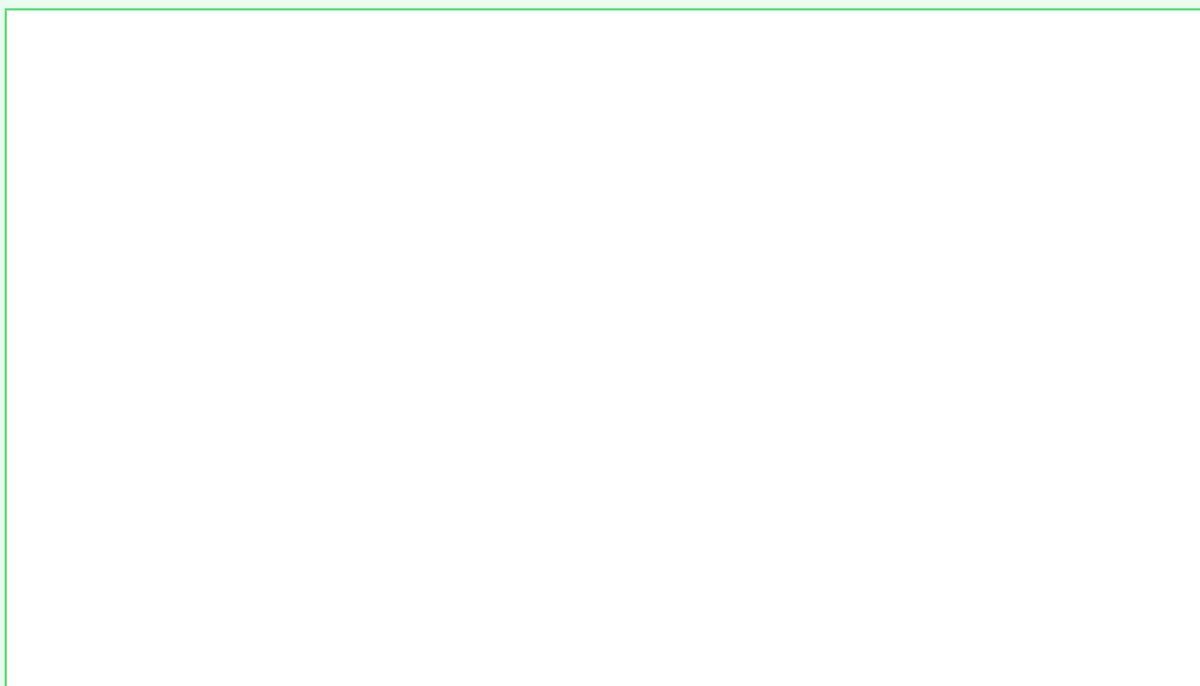
Llegiu el text individualment i a continuació treballeu la fitxa de lectura en parelles.

PROCÉS DE LECTURA**ABANS DE LLEGIR**

A_ Fixeu-vos en el format extern sense llegir el text. Com està organitzat?

B_ Llegiu el títol i mireu les il·lustracions. Què creieu que aportarà aquest text?

MENTRE LLEGIU

C_ Subratlleu les paraules que no enteneu, comenteu-les amb el company. Si teniu dubtes pregunteu al professor o consulteu el diccionari. La majoria es poden deduir pel context, però us n'avançarem alguns significats:

BACTERI: és el microorganisme que provoca la infecció.

INOCULAR: és introduir una substància en un organisme.

PATOGEN: és un agent que provoca malalties.

BUBONS: són els tumors o protuberàncies anomenades bubes que els sortien als malats de pesta. La pesta bubònica afecta els ganglis limfàtics de les aixelles i d'altres llocs.

QUARANTENA: és el temps d'aïllament per a les persones malaltes per evitar la propagació de la malaltia.

D_ Recolliu algunes de les paraules de les quals heu esbrinat el significat:

E_ Recolliu la informació que aporta el text en aquest quadre. A tall d'exemple d'allò que heu de fer fi-xeu-vos en la primera casella:

<p>QUI? Entre quines persones s'estableix el diàleg? Qui és cadascú?</p>	<p>El diàleg s'estableix entre l'entrevistador, que és periodista (Victor M. Amela), i l'entrevistat, que és l'autor d'un llibre sobre el paper dels insectes a la història (Xavier Sistach).</p>
<p>QUÈ? Quina informació ens aporta sobre el contagi de la pesta? Què ens diu el text?</p>	
<p>QUAN? A quin segle van passar aquests fets? A quin segle es van descobrir les causes reals de la malaltia?</p>	
<p>ON? En quin lloc o quins llocs van passar els fets? On s'ha publicat el text? En quina data?</p>	

DESPRÉS DE LLEGIR

Es tracta d'una **font històrica secundària**, és a dir, no és el testimoni directe d'un contemporani. En aquest cas la informació l'aporta un especialista en insectes que ha fet un estudi.

Valoreu les aportacions del text:

F_ Com contribueix l'entrevista al coneixement del tema tractat?

G_ Quin valor tenen per als historiadors aquest tipus de fonts?

SELECCIONEM COM A PERSONATGES (EN AQUEST CAS NO HUMANS) PER FER EL DIARI:

1. La rata negra (*Rattus rattus*)
2. La puça (*Xenopsylla cheopis*)
3. El bacteri (*Yersinia pestis*)

ATURA'T I REFLEXIONA

CLICA!

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT PRIMÀRIA

Consultem textos, mapes, imatges i dades de població.

TEXT B

REGIMENT DE PRESERVACIÓ A EPIDÈMIA O PESTILÈNCIA E MORTALDATS, 1348

JAUME D'AGRAMUNT

FONT: EL MANUSCRIT ES CONSERVA A L'ARXIU PARROQUIAL DE VERDÚ (COMARCA DE L'URGELL)

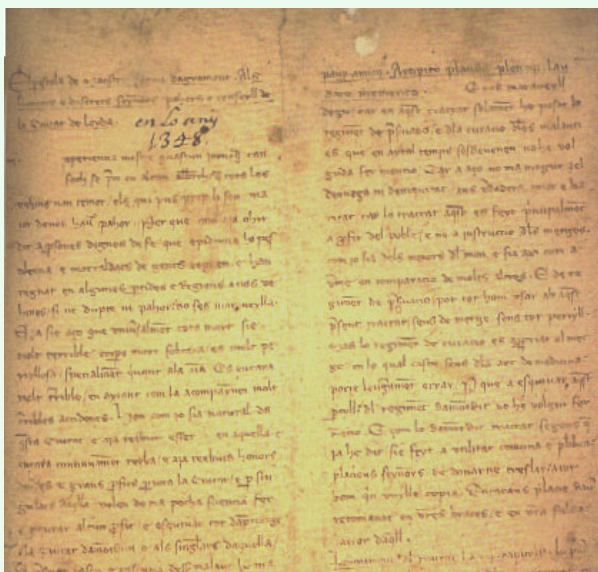
EL TESTIMONI DE JAUME D'AGRAMUNT, UN METGE DE LLEIDA

Jaume d'Agramunt, natural de Lleida, va escriure un manuscrit de 14 pàgines sobre la pesta que s'ha conservat fins avui. Es tracta d'un document molt valuós perquè ens dona el testimoni directe d'un contemporani dels fets, que a més era metge. Malauradament, va morir víctima d'aquesta malaltia el 1351, poc temps després d'acabar d'escriure el document.

A les seves pàgines, el metge descriu els símptomes de la pesta, explica els factors que –segons ell– n'afavoreixen la propagació i dona consells generals a les autoritats i els particulars sobre com evitar-ne l'expansió. El text mostra les creences i els coneixements científics de l'època i també reflecteix com era la vida quotidiana de les ciutats medievals. El fragment seleccionat mostra precisament la manca d'higiene dominant.

Regiment de preservació a epidèmia o pestilència e mortaldats

Per evitar la pesta en una ciutat s'ha de prohibir que els budells i altres restes de les bèsties mortes siguin llençats prop de la ciutat, i els femers no s'han de posar a la ciutat. I no s'ha de consentir que dintre de la ciutat, en carrers públics, ni de nit ni de dia, es faci ni es llenci cap porqueria, i a dins de la ciutat no s'ha de posar pells a remullar, ni s'han de matar bous ni altres bèsties, car de totes aquestes coses pot venir una gran infecció a l'aire.

El manuscrit. FONT: Biblioteca Virtual Lluís Vives

Fes (Marroc), on encara avui dia s'adoben i es tenyeixen pells dins la ciutat. . FONT: Wikimedia Commons

OBJECTIU DE LA LECTURA

Aquest text és una **font primària**, és a dir, va ser escrit per un testimoni contemporani dels esdeveniments. L'objectiu de llegir-lo és obtenir informació de fonts primàries.

Llegiu aquest text individualment i treballeu la fitxa de lectura en parelles.

PROCÉS DE LECTURA**ABANS DE LLEGIR**

A_ Fixeu-vos en la procedència del text (la font). En quina comarca de Catalunya situeu Agramunt? Creieu que en aquest cas "Agramunt" és el cognom de l'autor o bé indica el seu lloc d'origen?

B_ Fixeu-vos també en el format extern del manuscrit original, abans de llegir-lo. S'hi pot distingir alguna data? Fixeu-vos en les fotografies. Què ens diuen sobre el text?

C_ Què podeu avançar sobre aquest text?

D_ Consensueu que volen dir: *femer*, *porqueria*, *remullar*.

MENTRE LLEGIU

Llegiu primer la presentació que acompanya al text de Jaume d'Agramunt i després el text.

E_ A continuació empleneu els buits de les frases següents sense consultar el text. Cada membre de la parella completa una de les frases. Després proveu els resultats amb el text.

1. "Per evitar en una ciutat s'ha de prohibir que de les bèsties mortes siguin llençats prop de la ciutat".
2. "Els no s'han de posar a la ciutat".
3. "No s'ha de consentir que dintre de, en carrers públics, ni de nit ni de dia, es faci ni es llenci cap porqueria".
4. " Dins de la ciutat no s'ha de posar pells a".
5. " ni s'han de matar ni altres bèsties, car de totes aquestes coses pot venir una gran infecció a l'aire".

F_ Completeu el quadre amb la informació que ens aporta el text. A més del que diu explícitament, també heu de fer algunes deduccions o inferències:

Autor del text: Profesió: Data i lloc on es fa el document:	L'autor del text és Jaume d'Agramunt, metge de professió, que escriu el text cap el 1348 a Lleida. M'adono que aquesta data és molt rellevant: la pesta arriba a Catalunya.
Fixeu-vos en el títol del document. Hi apareixen les paraules <i>epidèmia</i> , <i>pestilència</i> i <i>mortaldats</i> . Creieu que Jaume d'Agramunt era conscient de la gravetat de la situació?	
Quines eren les seves intencions en escriure'l? A qui es dirigeix?	
Quina informació ens proporciona sobre les ciutats medievals?	
Com creu l'autor que es transmet la malaltia?	

DESPRÉS DE LLEGIR

Valoració de les aportacions del text.

G_ Què aporta al tema tractat?

H_ Quin valor tenen per als historiadors aquest tipus de fonts?

SELECCIONEM COM A PERSONATGE PER FER EL DIARI

4. Jaume d'Agramunt

ATURA'T I REFLEXIONA**CLICA!**

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT SECUNDÀRIA

TEXT C

INTRODUCCIÓ A L'ESTUDI DE LA HISTÒRIA
BARCELONA

JOSEP FONTANA

FONT: CRÍTICA, 1997, PÀG. 64-66. (TEXT ADAPTAT)

LA MAJOR DE LES CATÀSTROFES
DEMOGRÀFIQUES

Contra l'epidèmia l'únic remei efectiu era fugir: un metge francès ho formulava així: “Fugir aviat, marxar ben lluny i tornar ben tard”. Els rics ho feien, perquè s'ho podien permetre. El **Decameró**, de **Boccaccio** ens explica què va passar quan el 1348 la pesta va arribar a Florència. Sabent que el millor que podien fer era fugir, un grup de set dones i tres homes decideixen marxar de la ciutat i es reuneixen en un palau al camp, per passar-s'ho bé i explicar-se històries divertides. Els que restaven a la ciutat es defensaven com podien. Tancaven les portes de les muralles i en feien fora els forasters. Establien un lloc per portar-hi els malalts, si podia ser als afores. Les cases dels malalts es tancaven i s'hi posaven cadenats...

La **pesta bubònica** és provocada per la *Yersinia*, un bacteri que té forma de bastó quan s'observa al microscopi. Produeix hemorràgies i pústules (bubes). Després d'una incubació de sis o set dies, mata prop del cinquanta per cent dels afectats. La causant de la transmissió és una puça que habita a les rates i que les prefereix com a hostes, però que, un cop les ha matat, es resigna a passar als éssers humans (els cavalls i les mules, en canvi, se'n salven). A més d'aquesta varietat bubònica que transmeten les puces, hi ha la **pneumònica**, que es transmet directament de persona a persona per la saliva, i que mata gairebé el cent per cent dels afectats en tres o quatre dies.

Muralles de l'antiga fortalesa de Kaffa

FONT: perekop.info

Mapa de la propagació de la pesta per Europa, 1347-1351

FONT: Dolors Quinquer

Al segle XIV la pesta va desfermar-se amb una força brutal. S'havia iniciat a l'Àsia central, entre els mogols, cap al 1338. Aquests van assetjar Kaffa, una ciutat del mar Negre –a Crimea, on avui hi ha Feodòsia–, que era una colònia dels genovesos i un important mercat d'esclaus.

Es diu que durant el setge els **mogols** tiraven a la ciutat cadàvers dels empestats. La ciutat es va salvar del setge, però dotze **galeres genoveses** van dur

la malaltia a Sicília el 1347. L'any següent travessava tot Itàlia i dos anys més tard s'havia estès per tot el continent (vegeu el mapa: Propagació de la pesta negra per Europa, 1347-1351) i havia matat, diuen els **cronistes**, “la tercera part del món”.

Del món potser no, però sí d'Europa, cosa que la converteix en la major de les catàstrofes demogràfiques que ha conegut la humanitat.

No hi havia defensa possible contra l'epidèmia: ni servien els remeis dels metges (a la Universitat de Montpeller, famosa pel seu ensenyament de Medicina, van morir tots els doctors del claustre), ni les devocions dels **flagel·lants**, ni mesures **profilàctiques** tan singulars com la matança de **jueus**,

Gravat del segle xv. S'estan autoflagel·lant per fer penitència. Per a molts la pesta era un càstig diví pels pecats de la humanitat. Les processons de flagel·lants eren molt freqüents, es tractava de persones que es castigaven a cops de fuet.

FONT: Imatge lliure de drets.

acusats d'haver provocat l'epidèmia amb verins. En qualsevol cas, pobres i rics morien sense distinció. La pesta seguirà reapareixent els anys successius, a intervals cada vegada més llargs, fins a desaparèixer per complet d'Europa al segle XVIII.

El 1391 es van produir assalts als barris jueus, als calls. Es considerava els jueus propagadors de la pesta. A la imatge, uns jueus de Girona són atacats.

FONT: Imatge lliure de drets.

TEXT C

ACTUALITZACIÓ INÈDITA DEL TEXT ANTERIOR
BARCELONA, 2015

JOSEP FONTANA

Avui sabem, però, que amb la *Yersinia* no n'hi ha prou per explicar la magnitud del desastre sinó que cal atribuir-la a la debilitació de les resistències a la malaltia, que es va produir amb anterioritat i per causes diverses. Tot va començar cap el 1315 amb una meteorologia que va arruïnar les collites, com-

binada amb una malaltia del bestiar, possiblement l'àntrax, que va delmar els animals de treball del camperol. Hi va haver llavors una fam a escala europea, acompanyada per malalties que van reduir en un 10 per cent la població del continent.

OBJECTIU DE LA LECTURA

Aquest text és d'un historiador i si el llegiu amb cura obtindreu moltes dades sobre la pesta negra. Aquest és l'**objectiu**: obtenir dades sobre la pesta negra.

Llegiu el text individualment i a continuació treballeu la fitxa de lectura en parelles.

PROCÉS DE LECTURA**ABANS DE LLEGIR**

A_ Fixeu-vos en:

- el títol,
- el mapa,
- la fotografia de les muralles de Kaffa,
- la imatges de flagel·lants i de l'assalt a un call jueu,
- l'autor del text,
- l'obra de la qual procedeix el fragment...

B_ Què en podeu deduir?

C_ Compartiu el significat de les següents paraules: *incubació*, *desfermar-se*, *hostes*, *empestat*... Poseu-ne exemples.

Paraula	Significat	Exemple

DURANT LA LECTURA

A mesura que llegiu el text, aneu relacionant **el que diu** amb aspectes **que no diu directament** però que cal conèixer per comprendre'l, és a dir, feu **inferències**.

En alguns casos, per tal d'obtenir tota la informació que necessiteu, potser n'haureu de buscar d'addicional fora del text.

D_ Anoteu en els quadres corresponents la idea o idees clau de cada paràgraf.

1. Primer paràgraf: Un exemple del que us demanem.

EL TEXT PARLA DE...	QUÈ EN SÉ? AMB QUÈ HO RELACIONO?	NO TINC IDEES PROU CLARES, PERÒ BUSCARÉ LA INFORMACIÓ (COMPANYS, INTERNET, LLIBRES, PROFESSOR...)
El <i>Decameró</i> de Boccaccio	<p>El text ens proporciona algunes dades: els fets passen el 1348 quan la pesta arriba a Florència. Els protagonistes són set dones i tres homes que fugen de la ciutat, i en el seu refugi al camp, s'expliquen històries divertides.</p> <p>Ho relaciono amb un llibre i una pel·lícula dels quals he sentit a parlar.</p>	<p>Giovanni Boccaccio (Florència 1313 -1375) és considerat, juntament amb Dante i Petrarca, un dels pares de la literatura italiana. La seva obra més coneguda és el <i>Decameró</i>, escrit entre el 1350 i el 1353, que consta de cent contes que s'expliquen deu joves en el transcurs de deu dies.</p> <p>Durant la pesta negra de 1348 a Florència, Boccaccio imagina que set noies i tres nois fugen de la ciutat per tancar-se en una mansió. Es dedicaran exclusivament a l'oci, despreocupats i sense prejudicis, menjant, cantant, dansant i, en especial, explicant-se històries els uns als altres. La temàtica és rica: de viatges, de separacions i retrobaments, d'estirabots burlescos, d'amors, de mentides i escarnis a les institucions religioses...</p>

IDEES CLAU DEL PARÀGRAF	Les mesures per defensar-se de l'epidèmia eren: fugir i, si no era possible, aïllar la malaltia per evitar que es propagués.
--------------------------------	--

2. Segon paràgraf.

EL TEXT PARLA DE...	QUÈ EN SÉ? AMB QUÈ HO RELACIONO?	NO TINC IDEES PROU CLARES, PERÒ BUSCARÉ LA INFORMACIÓ (COMPANYS, INTERNET, LLIBRES, PROFESSOR...)
Pesta bubònica		
Pesta pneumònica o pulmonar		

IDEES CLAU DEL PARÀGRAF	
--------------------------------	--

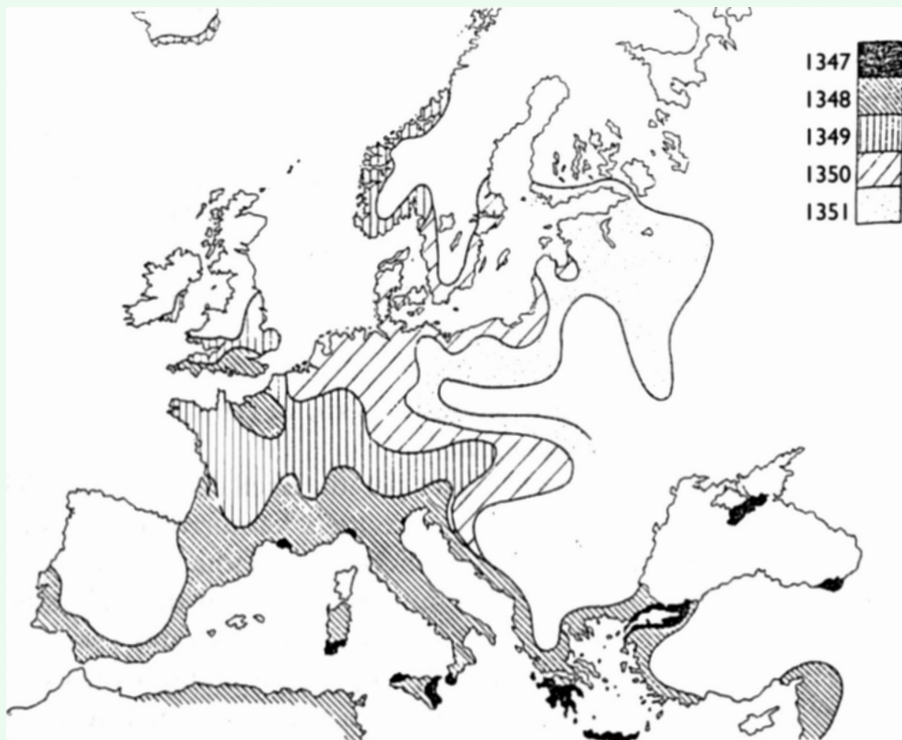
3. Tercer paràgraf i mapa.

En aquest paràgraf s'esmenten diversos llocs que cal localitzar i situar al mapa: Àsia central, mar Negre, península de Crimea, Kaffa, l'illa de Sicília...

En altres paràgrafs apareix el nom de ciutats com Florència, Montpeller... Situeu-les també en el mapa.

Quina informació ens proporciona aquest mapa?

- Què ens diu el títol "Propagació de la pesta negra per Europa, 1347-1351"?
- Per entendre'l millor, pinta amb un sol color però amb diverses intensitats l'expansió de la pesta. Posa fletxes indicant la direcció. Afecta tot Europa per igual?
- Què passa a la península Ibèrica?
- Creus que el fet que Castella fos menys castigada per la pesta tindrà conseqüències polítiques i econòmiques?

MAPA DE LA PROPAGACIÓ DE LA PESTA NEGRA PER EUROPA (1347-1351)**COMENTARI DE LA INFORMACIÓ DEL MAPA**

4. Quart paràgraf.

EL TEXT PARLA DE...	QUÈ EN SÉ? AMB QUÈ HO RELACIONO?	NO TINC IDEES PROU CLARES, PERÒ BUSCARÉ LA INFORMACIÓ (COMPANYS, INTERNET, LLIBRES, PROFESSOR...)
Mogols (descendents de Genguis Khan)		
Genovesos, colònia genovesa. Mercat d'esclaus		
Galeres		
Cronistes		

**IDEES CLAU
DEL PARÀGRAF**

--

5. Cinquè paràgraf.

EL TEXT PARLA DE...	QUÈ EN SÉ? AMB QUÈ HO RELACIONO?	NO TINC IDEES PROU CLARES, PERÒ BUSCARÉ LA INFORMACIÓ (COMPANYS, INTERNET, LLIBRES, PROFESSOR...)
Flagel·lants		
Jueus		
Mesures profilàctiques		

IDEES CLAU DEL PARÀGRAF

6. Comentari d'actualització.

EL TEXT PARLA DE...	QUÈ EN SÉ? AMB QUÈ HO RELACIONO?	NO TINC IDEES PROU CLARES, PERÒ BUSCARÉ LA INFORMACIÓ (COMPANYS, INTERNET, LLIBRES, PROFESSOR...)
Altres causes		

IDEES CLAU DEL PARÀGRAF

DESPRÉS DE LLEGIR

Valoració de les aportacions del text.

E_ Què aporta el text al tema tractat? I el mapa?

F_ Es tracta d'una font primària o secundària? Quines diferències trobeu entre les fonts primàries i les secundàries?

SELECCIONEM COM A PERSONATGE PER FER EL DIARI

5. El germà del soldat mogol catapultat dins les muralles de Kaffa.
6. Un mariner genovès malalt de pesta.
7. Una dona que fugí de la pesta (Decameró).
8. Una dona empestada amb la pesta bubònica.
9. Un home amb la pesta pulmonar.
10. Flagel·lant.
11. Un jueu del Call de Girona.
12. Cronista contemporani dels fets.

ATURA'T I REFLEXIONA

CLICA!

OBTENIR INFORMACIÓ D'UNA FONT PRIMÀRIA EN LLATÍ

TEXT D

CITAT PER MARIA TERESA FERRER A *ESTABLIMENT DE MASOS DESPRÉS DE LA PESTA NEGRA*, PÀG. 228. ACTES DE COL-LOQUI, BARCELONA 3-5/11/1999, BARCELONA, CSIC.

FONT: REGISTRE DEL PATRIMONI REIAL: ACA, RP, BATLLIA GENERAL DE CATALUNYA, REG. 610, FF. 99 r.-100 r.

EL DESPOBLAMENT DEL CAMP CATALÀ: ELS MASOS RÒNECS

La pesta negra afecta greument Catalunya, que perd la meitat de la població. La gran mortalitat causada per la pesta té efectes devastadors al camp, que en part queda despoalat.

Molts **masos** –unitats d'explotació agrària integrades per casa, terres de conreu i boscos– queden abandonats com a conseqüència de la mortaldat provocada per la pesta. Són el anomenats **masos rònecs** (deshabitats, ruïnosos, buits).

Tanmateix, la gent que no mor surt, almenys inicialment, beneficiada del desastre general, ja que davant de la falta de mà d'obra, els propietaris –el rei en el cas del text que segueix– es veuen obligats a

oferir millors condicions econòmiques per aconseguir camperols per conrear les terres.

En molts casos aquests camperols obtenen rebaixes importants i poden deslliurar-se de servituds i onerosos impostos, com per exemple el lliurament de part de la collita. Sovint acaben pagant amb moneda només una quantitat fixa, que s'anomena “**cens**”.

Vegem-ne un exemple en el text següent. Es tracta d'una font primària en llatí, concretament, un document d'arxiu del segle XIV, del qual es pot treure molta informació sobre les conseqüències de la pesta negra en la vida de les persones.

Barcelona, 20 de febrer de 1369

Una casa de Reguard
(Senterada, Pallars Jussà)

FONT: [Wikimedia Commons](#)

TEXT EN LLATÍ

...Attendens mansum dez Molins Jusà, situm in termino castris de Salfores, cum eius terris et possessionibus universis extitisse inhabitatum et desafocatum a tempore magnarum mortalitatum citra, propter nimios census et magnas partes expletorum, quos et quas dictus mansus et eius terre et possessiones facere tenebantur, propterque dicte terre et possessiones a dicto tempore citra fuerunt hereme et inculte et hac de causa dicto scensus nec aliquas partes expletorum non potuerunt inde recipi seu haberi, attendens inquam vos domina Saurina, uxor Bernardi dez Molins, quondam, termini dicti castris de Salfores, que proximior estis in línea parentale illorum quorum erat dictus mansus tempore dictarum mortalitatum, unus annus est elapsus et amplius petivisse et supplicasse michi ut dictos census et partes expletorum ac homines et feminas, quos et quas dictus mansus facere debebat, reducerem seu tornarem vobis ad censum inferius expressatum, et quod deinde dictus mansus seu eius terre et possessiones nec vos aut aliqui possessores ipsius mansi non teneamini ad aliquos alios census nec partes expletorum nec facere homines nec feminas pro eodem manso, animadvertens etiam utilius fore curie dominorum regis et ducis habere censum infra scriptum quam si dictus mansus inhabitatus et dicte terre et possessiones inculte et hereme permanebant et nichil de iuribus supradictis posset ipsa curia regia consequi vel habere...

Traducció al català

Pere Sacosta, batlle general de Catalunya, concedeix l'any 1369 una reducció de **censos** a Saurina, vídua de Bernat Desmolins, que era parenta dels antics posseïdors del **mas** Desmolins, de Sentfores (prop de Vic), que es trobava deshabitat des de la **pesta negra** perquè van morir els seus habitants i els censos i parts de fruits que s'exigien per donar les terres a conrear eren considerats excessius. Per tal que es faci càrrec del mas, i a requeriment de Saurina, li concedeix una reducció de tots els **censos, parts de collites, càrregues i servituds d'homes i dones**, a les quals és obligat aquest mas i les seves terres, a un únic cens de **60 sous**, pagador en dos terminis anuals, la meitat per Nadal i l'altra meitat per Sant Joan de juny.

El batlle que esmenta el text actua en nom del rei (el monarca posseïa un bon nombre de terres a diverses comarques de Catalunya). La historiadora M.T. Ferrer ha investigat la concessió de masos propietat del rei que havien quedat deshabitats (rònecs) a camperols que els volien explotar.

OBJECTIU DE LA LECTURA

L'**objectiu** de la lectura és plantejar-se la qüestió de les relacions entre els que posseïen les terres i els que les treballaven.

Llegiu aquest text individualment i a continuació treballeu la fitxa de lectura en parelles.

PROCÉS DE LECTURA**ABANS DE LLEGIR**

Fixeu-vos en el títol, la data i la procedència del text.

A_ Quina informació creieu que us proporcionarà?

B_ Què li passa a la masia de la fotografia que acompanya el text?

C_ Consensueu què volen dir aquestes paraules. Fixeu-vos en els dos exemples:

MAS	
MASIA	
RÒNEC	
ONEROSOS IMPOSTOS	
CENS	
SOU	Nom de la moneda (com euro o pesseta). La unitat es dividia en 12 diners i 24 òbols.
BATLLE	Actualment significa alcalde, però al segle XIV es referia a la persona que exercia l'administració d'un territori en nom d'un senyor o del rei.

DURANT LA LECTURA

Llegiu primer la presentació i reviseu el significat del vocabulari que heu consensuat.

D_ A continuació llegiu la traducció del text llatí al català, que ha fet la historiadora M.T. Ferrer, i responeu les preguntes:

Qui era Pere Sacosta?	
Qui era la Saurina?	
On era el mas Desmolins?	
Què li passava a aquest mas?	
Quins drets tenia la Saurina sobre la masia i les terres?	
Va aconseguir millors condicions que els antics habitants del mas? Per què?	
No estar subjecte a "càrregues i servituds d'homes i dones" era un bon tracte?	
Heu sentit a parlar dels "mals usos", i de les guerres dels remences?	

DESPRÉS DE LLEGIR

Resumim la informació que hem obtingut.

E_ Per què al segle XIV escriuen els documents en llatí? Tothom escrivia en llatí? Heu sentit a parlar de les Homilies d'Organyà?

F_ Feu servir el quadre següent per anotar la resposta a aquestes preguntes:

- Quin **problema** tenia el propietari (en aquest cas el rei) del mas Desmolins, de Sentfores el 1369?
- Quina **solució** troba? Què hi guanya? Què hi perd? Anoteu el que guanya el rei i el que perd en el requadre per anotar la solució, i el que hi guanya la Saurina.

PROBLEMA DEL PROPIETARI DEL MAS DESMOLINS

SOLUCIÓ

PER AL PROPIETARI

PER A LA SAURINA

SELECCIONEM COM A PERSONATGE PER FER EL DIARI

13. La Saurina

ATURA'T I REFLEXIONA

CLICA!

REPRESENTAR GRÀFICAMENT I COMENTAR DADES DEMOGRÀFIQUES

DADES E

"LA POBLACIÓ" A HISTÒRIA DE CATALUNYA
VILASSAR DE MAR

J. NADAL

FONT: OIKOS TAU, 1983.

QUADRE DE DADES

Abans que s'inventessin els censos, la població es comptabilitzava per **focs**, és a dir, per llars (així ho fan els registres disponibles). Per tant, el nombre d'habitants és una estimació fruit de multiplicar el nombre de llars pel nombre de membres que suposadament tenia una família.

LA POBLACIÓ CATALANA DEL 1300 AL 1717

ANYS	FOCS	HABITANTS	DENSITAT
1300	125.000	500.000	15,6
1347	119.205	476.820	14,9
1359/60	95.364	381.456	11,9
1365/66	85.046	340.184	10,5
1378/81	73.338	293.352	9,1
1497	56.089	224.356	7,0
1515	59.967	239.868	7,5
1553	67.327	269.308	8,4
1626	118.750	475.000	14,8
1655	89.250	357.000	11,1
1717	127.000	508.000	15,8

OBJECTIU DE LA LECTURA

L'**objectiu** de la tasca és obtenir informació a partir d'un quadre de dades, i representar de manera visual les dades de població de manera que resulti fàcil comparar-les i reconèixer les tendències.

Treballeu en parelles.

PROCÉS DE LECTURA

Per comprendre millor la informació que ens proporcionen aquestes dades, abans que res les organitzarem de forma visual, en un gràfic de barres.

A continuació analitzarem la informació amb l'ajut del gràfic elaborat.

PRIMER PAS: ELABORACIÓ DEL GRÀFIC

- A**_ Amb les dades del quadre feu un **gràfic de barres** que us ajudi a visualitzar millor la situació. Només cal incloure-hi els anys i el total de població.
- A la **barra horitzontal** heu de posar-hi els anys. Fixeu-vos que són onze dates: calculeu bé l'espai que necessiteu, no hi ha intervals regulars.
 - A la **barra vertical** heu de posar-hi el nombre d'habitants. El nombre màxim són 508.000, tingueu-ho en compte per establir l'**escala**.
 - Poseu-hi títol.

SEGON PAS: COMENTARI

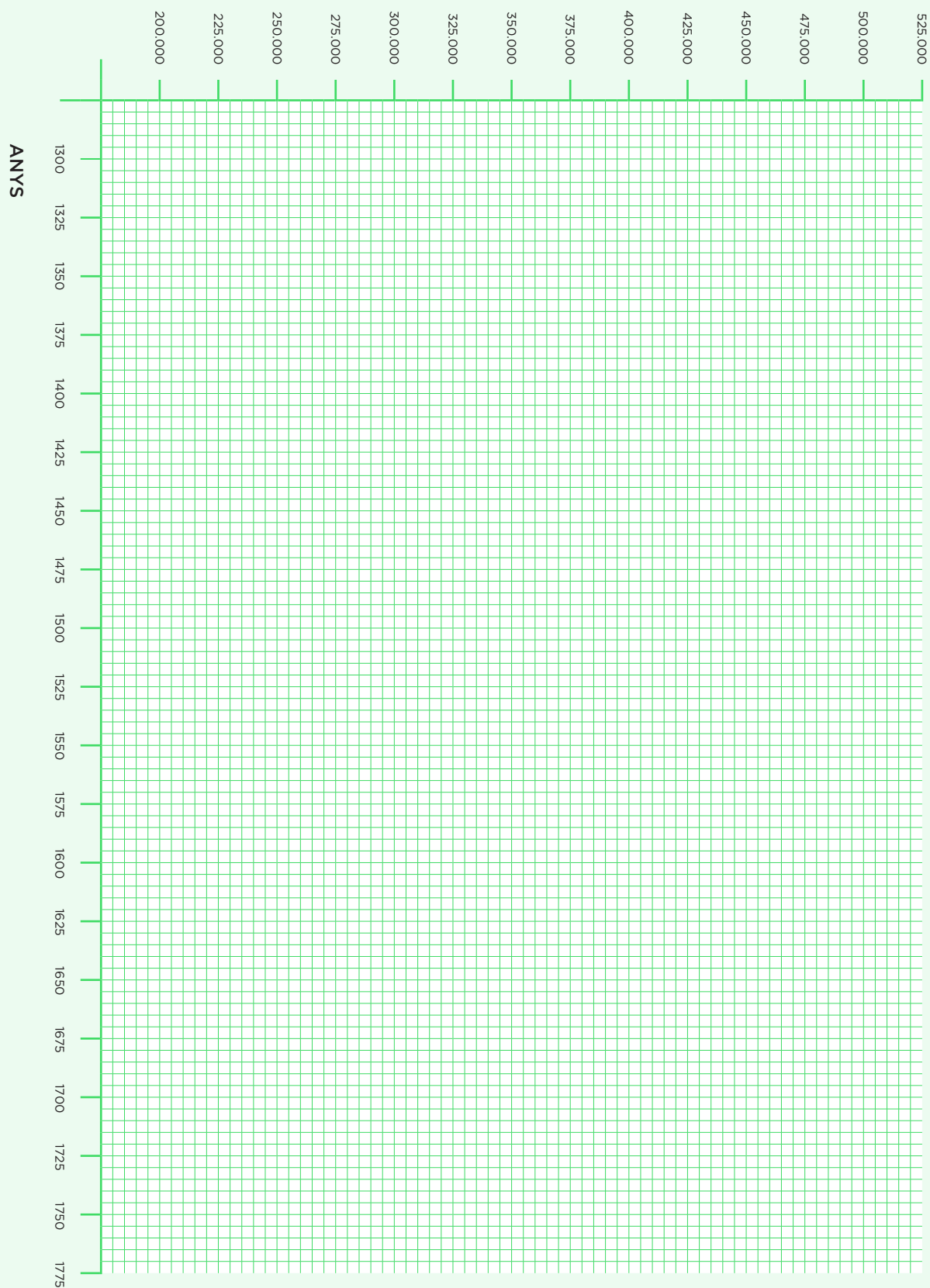
- B**_ Fixeu-vos en la tendència general i valoreu-la: és d'estancament, creixement o retrocés?
- C**_ Identifiqueu els valors màxims i els mínims: en quina data el nombre d'habitants és més baix? En quina data és més alt?
- D**_ Quantes persones es considera que vivien en un "foc"?
- E**_ Quants habitants tenia Catalunya el 1300? Quants segles va tardar a tenir la mateixa població? Quants habitants té avui?
- F**_ Disposem també de les dades de densitat. ¿Com es calcula la densitat de població? Cerqueu quina és la densitat actual a Catalunya i valoreu què devia significar per al país una densitat de 7,0 per km², és a dir, la densitat corresponent a l'any 1497.
- G**_ Valoreu l'impacte demogràfic de la pesta negra. Quines repercussions penseu que va tenir per a l'economia catalana? I per a aquelles persones que hi van sobreviure?

SELECCIONEM COM A PERSONATGE PER FER EL DIARI

14. Una persona que sobreviu a la pesta i explica als seus néts el que va passar.
15. L'artista del gravat del manuscrit de Les Danses del la Mort de finals del segle XIV.

ATURA'T I REFLEXIONA**CLICA!**

NOMBRE D'HABITANTS

COMENTARI SOBRE EL GRÀFIC

Tendència general	
Data del valor màxim i data del valor mínim	
Equivalència dels fogatges	
Població de Catalunya després de la pesta negra i en l'actualitat	
Significació de la densitat de població després de la pesta negra	
Repercussions demogràfiques	
Repercussions econòmiques	

ATURAT I REFLEXIONA

CLICA!

TREBALLEM A PARTIR DE LES LECTURES

2. PREPAREM L'EXPOSICIÓ ORAL

FITXA 6

RECAPITULEM I SINTETITZEM

FITXA 7

ESCRIVIM ELS DIARIS PERSONALS

FITXA 8

PRESENTEM EL PROGRAMA DE RÀDIO

RECAPITULEM I SINTETITZEM

Heu llegit quatre textos: una entrevista, un testimoni dels fets, el text d'un historiador i un document d'arxiu publicat per una historiadora. També heu interpretat un quadre de dades, que prèviament heu transformat en gràfic. Ara us demanem que mireu més enllà del que diuen els textos, que us fixeu en les intencions de cadascun dels autors, en allò que aporta cada text i en com heu procedit en cada cas per comprendre els textos.

A_ Fixeu-vos en l'exemple, discutiu-ho per parelles i a continuació poseu-ho en comú en l'equip bàsic de quatre persones.

	Què pretén l'autor?	Què ens aporta el text?	Com ho hem fet per llegir-lo?
TEXT A	Es tracta d'una autoria compartida, hi intervenen l'entrevistador i l'entrevistat. Pretenen informar de manera planera i amb un enfocament que interressi als lectors.	Dades sobre la manera com es transmet la pesta, que es basen en un estudi realitzat per l'entrevistat, una mena d'historiador dels insectes. El fet que sigui un diàleg distès fa el text més entenedor i assequible per al lector.	Hem utilitzat les preguntes que se solen fer els periodistes davant les notícies: Qui? Què? Quan? On? Respondre aquestes preguntes ens ha ajudat a organitzar la informació que aporta el text.
TEXT B			
TEXT C			
TEXT D			
QUADRE I GRÀFIC			

B_ A partir del treball fet i de tot el que s'ha comentat a classe, a hores d'ara ja deveu tenir molta informació sobre aquella terrible epidèmia, que val la pena sintetitzar, amb l'ajut d'aquest quadre. Fixeu-vos en l'exemple:

RESPOSTES ALS INTERROGANTS INICIALS I A D'ALTRES SORGITS EN EL PROCÉS

1	<p>Quan va començar la pesta negra? D'on va venir?</p>	<p>L'epidèmia s'havia iniciat a l'Àsia central cap al 1338, en terres dominades pels mogols descendents de Genguis Khan (1162-1227), aquell cabdill que va crear un gran imperi que garantia el comerç entre Europa i l'Orient llunyà.</p> <p>La pesta va arribar a Kaffa, una ciutat a la riba del mar Negre que era una colònia, és a dir, un enclavament per comerciar, controlat pels genovesos. Kaffa és famosa perquè era un dels mercats d'esclaus més importants de l'època. En aquesta ciutat, assetjada pels mogols, s'hi va propagar la pesta, diuen que pel fet que els mogols llençaven els cadàvers dels empestats dins de les muralles de la ciutat.</p> <p>Els genovesos amb les seves naus (galeres) van portar la pesta a Sicília (1347) i l'any següent (1348) la malaltia ja havia arribat a tot Itàlia i a les costes mediterrànies de tot Europa, i continuava l'expansió.</p>
2	<p>Quines causes creien els coetanis que l'havien provocat?</p>	
3	<p>Quina diferència hi ha entre la pesta bubònica i la pneumònica o pulmonar?</p>	
4	<p>Què en sabem avui dia sobre la manera com es contagiava?</p>	

5	<p>Quins eren els símptomes?</p> <p>Com intentaven evitar el contagi, la gent? Quines mesures profilàctiques prenien? Eren efectives?</p>	
6	<p>La mort afectava per igual tots els estaments socials?</p>	
7	<p>Va afectar per igual tots els territoris d'Europa?</p>	
8	<p>Els textos parlen de la major catàstrofe demogràfica de la història d'Europa. Quants europeus van morir sabent que la població d'Europa d'aleshores s'estima en uns 75 milions? Per veure la magnitud del problema, situem-nos a Catalunya, que va perdre la meitat de la població. Si avui hi hagués una mortalitat similar, quantes persones moririen? Quants habitants té Catalunya, avui?</p>	

9	Quines conseqüències va tenir tanta mortalitat per a l'economia? I per a les persones que van sobreviure?	
10	Dels quatre textos, dos són fonts primàries i els altres dos són fonts secundàries. Quina diferència veieu entre els dos tipus de fonts d'informació?	

c_ Posada en comú. Un portaveu de cada grup respon la pregunta i els portaveus (o alumnes) d'altres grups completen i/o revisen allò que s'ha dit. Cada equip es responsabilitzarà de respondre una de les preguntes, recollirà les aportacions de tot el grup i la reescriurà. És a dir, cada equip actuarà com a secretari de la classe en una pregunta diferent.

ATURA'T I REFLEXIONA

CLICA!

ESCRIVIM ELS DIARIS PERSONALS

OBJECTIU DE LA TASCA

Recordeu que l'objectiu de les lectures era preparar un programa de ràdio sobre la pesta negra. Ara ja disposem de la informació necessària per **escriure diversos textos breus en forma de diari** per ser llegits en veu alta.

La tasca de preparació es farà en parella. Cada parella ha de preparar el diari corresponent a dos dies de la vida d'un dels protagonistes dels textos llegits.

Abans de començar cal que us distribuïu els personatges.

PERSONATGE	PARELLA QUE EL PREPARARÀ
Rata negra (<i>Rattus rattus</i>)	
El germà del soldat mogol mort per la pesta	
Puça (<i>Xenopsylla cheopis</i>)	
Bacteri (<i>Yersinia pestis</i>)	
El metge Jaume d'Agramunt	
Mariner genovès contagiat	
Dona empestada amb pesta bubònica	
Una de les protagonistes del <i>Decameró</i>	
Home amb pesta pulmonar	
Un flagel·lant	
Un jueu del call de Girona	
Un cronista contemporani dels fets	
La Saurina del mas Desmolins de Sentfores	
Un supervivent que en parla als néts	
L'artista del gravat <i>Les Danses de la Mort</i>	

PROCÉS DE REDACCIÓ

PLANIFICACIÓ

A La primera fase de qualsevol escrit és la planificació. Hem de definir tant com sigui possible com s'ha d'escriure. Fixeu-vos en l'exemple:

OBJECTIU I CARACTERÍSTIQUES DEL TEXT	
Quin és l'objectiu? Què ens demanen? Qui el llegirà o escoltarà? Quina extensió ha de tenir?	L'objectiu és emprar la informació recopilada per redactar el diari del personatge adjudicat, en aquest cas la rata negra. Ha de ser un text narratiu en forma de diari, que ens informi de dos dies de la vida del protagonista. El text ha de tenir una certa gràcia, ja que serà llegit en veu alta i l'escoltaran tots els companys. Com a màxim escriurem 15 ratlles per dia.
Quin punt de vista adoptarem?	El del personatge adjudicat, en aquest cas la rata negra. Escriurem en primera persona. La rata no és conscient de la gravetat dels esdeveniments.

CONTINGUT	
SITUACIÓ INICIAL PROTAGONISTA (Qui?) LLOC (On?) TEMPS (Quan?) SITUACIÓ (En quina situació es troba el protagonista en el moment d'escriure els fets del primer dia?) ANTECEDENTS (Què ha portat a aquesta situació?)	PROTAGONISTA: La rata negra LLOC : Vaixell genovès TEMPS: 1347 SITUACIÓ: La rata està contenta, satisfeta de si mateixa. ANTECEDENTS: La pesta ve de l'Àsia central, la porten els soldats mogols, la transmet la puça que porten les rates negres, que quan aquestes moren passa a les persones.
NUS COMPLICACIÓ (Quin esdeveniment fa que la situació inicial canviï?) ACCIONS (Com reacciona el protagonista? En quin ordre passen els fets?)	COMPLICACIÓ: La rata comença a trobar-se malament i arriba a la conclusió que les seves cosines li han passat unes puces infectades de pesta. ACCIONS: No pot fer res per aturar el procés.
DESENLLAÇ SITUACIÓ FINAL (En quina situació es troba el protagonista al final del seu relat?)	SITUACIÓ FINAL: La rata morirà. Les puces abandonaran la rata morta i passaran a un mariner genovès. Però això la rata no ho pot explicar perquè ho ignora.

Empleneu el quadre de planificació d'acord amb el personatge del qual us ha tocat escriure el diari:

OBJECTIU I CARACTERÍSTIQUES DEL TEXT	
Quin és l'objectiu?	
Què ens demanen?	
Qui el llegirà o escoltarà?	
Quina extensió ha de tenir?	

CONTINGUT	
PROTAGONISTA (Quin personatge l'escriu, és a dir, quin punt de vista adoptarem?)	
LLOC (On viu el protagonista?)	
TEMPS (En quin moment escriu la pàgina del diari?)	
SITUACIÓ (En quina situació es troba el protagonista en el moment d'escriure els fets del primer dia?)	
ANTECEDENTS (Què ha portat a aquesta situació?)	
COMPLICACIÓ (Quin esdeveniment fa que la situació inicial canviï el segon dia?)	
ACCIONS (Com reacciona el protagonista? Pot fer-hi alguna cosa?)	
SITUACIÓ FINAL (En quina situació es troba el protagonista al final del segon dia?)	

PRIMER ESBORRANY

B_ A partir de la planificació que heu fet, cadascú escriu el diari d'un dels dies. A continuació, els poseu en comú i reescriu el text de manera que tingui continuïtat.

Fixeu-vos en l'exemple, escrit a partir del quadre de planificació de l'exemple anterior:

DIARI PERSONAL DE LA RATA NEGRA. PRIMER DIA. ESBORRANY

Maig de 1347

Sóc una rata negra, una autèntica Rattus rattus, no pas una rata comuna que és lletja, de mena grossa i amb la cua curta. Jo tinc el cos allargat, els ulls negres, les orelles doblegades endavant i una cua molt llarga. Sóc preciosa. També molt presumida i simpàtica.

La meua família sempre ha viscut en vaixells, i ara vivim en el vaixell d'uns comerciants genovesos que fan el trajecte entre Kafka, una ciutat del mar Negre que és un important mercat d'esclaus, i Gènova (a la costa tirrena de la península itàlica). Sovint porten esclaus i d'altres mercaderies i sempre hi ha queviures en abundància. Normalment amb la família sortim de nit a menjar, rosseguem tot el que podem i si ens trobem amb problemes al vaixell aleshores baixem per les cordes... Fins i tot sabem nedar!

Fa dos dies que vàrem sortir a corre-cuita del port de Kafka, sembla que hi havia problemes a la ciutat. A última hora varen pujar al vaixell uns sacs de blat. A dins del sac viatjaven unes cosines molt simpàtiques, també Rattus rattus, que m'han explicat que a la ciutat moria molta gent d'una estranya malaltia. De fet, elles venien de lluny, acompanyant un exèrcit, que també tenia moltes baixes.

Aquesta nit els farem una festa de benvinguda, tot i que una de les cosines no es troba gaire bé.

PRIMER DIA

SEGON DIA

CRITERIS D'AVUACIÓ

ESTÀ BÉ SI	SÍ	NO
El protagonista està ben caracteritzat, en els aspectes tant físics com psicològics.		
Heu situat el relat en l' espai i el temps adequats.		
Us heu posat en la pell del protagonista: heu intentat imaginar com pensava, quins sentiments tenia, com entenia el món i el que li passava (empatia). Us heu de situar mentalment al segle XIV.		
Aporteu informació dels textos, demostreu que heu entès la situació, heu buscat més dades i heu fet aportacions correctes (contingut).		
Heu seguit un ordre lògic, amb un inici, un nus i un desenllaç (estructura).		
Heu fet servir organitzadors textuais i connectors com: abans, aleshores, llavors, quan, després, de cop i volta, al mateix temps... (cohesió)		
Heu fet servir vocabulari variat, sense repeticions, amb termes específics...		
Heu escrit el relat en primera persona, amb el verb en present històric.		
Heu tingut cura de l' ortografia .		
Heu fet un plantejament original .		

TEXT FINAL

DIA:

DIA:

ATURA'T I REFLEXIONA**CLICA!**

PRESENTEM EL PROGRAMA DE RÀDIO

OBJECTIU DE LA TASCA

Aquesta és l'activitat final. L'objectiu és posar en comú els diaris personals, de manera que entre tots permetin a qui us escolti fer-se una idea clara de què va ser i què va suposar la pesta negra. Abans de començar, us caldrà:

- A_** Triar els textos que llegireu i organitzar-los de manera cronològica. Només es llegiran els textos que hagin tingut en compte els criteris d'avaluació proposats. Tanmateix, podeu revisar-los fins assolir el nivell desitjat.
- B_** Preparar una presentació dels fets i dels protagonistes, que llegirà un equip de presentadors.

AMB RELACIÓ AL TEMA: LA PESTA NEGRA	Què va ser? Quan va passar? On?...
LECTURA DE DIARIS	Hem trobat els diaris inèdits d'alguns dels protagonistes, els llegirem en l'ordre cronològic des del 1347 fins a finals del segle XIV.
PRESENTACIÓ DE CADASCUN	<ol style="list-style-type: none"> 1. La rata negra 2. El soldat mogol 3. ...

- C_** Les persones que hagin de llegir caldrà que es preparin per a una lectura expressiva.

ORIENTACIONS PER A LA LECTURA EXPRESSIVA

La lectura expressiva ha de transmetre les intencions, les emocions i els matisos que suggereix el text. No tots els textos es llegeixen igual: no és el mateix llegir un poema que un conte o un article periodístic.

- D_** Recomanacions per a la lectura expressiva en veu alta:
1. És imprescindible comprendre el text per donar-hi sentit.
 2. S'ha de captar el to del text i la intenció de l'autor.
 3. També cal identificar les pauses i els silencis tenint en compte la respiració, els signes de puntuació i el sentit del text.
 4. Abans de llegir s'ha d'assajar i decidir l'entonació adequada: ascendent, descendent o horitzontal.
 5. També cal triar les paraules que es vol emfatitzar.
 6. S'ha de procurar una dicció clara i expressiva, sempre vocalitzant adequadament.
 7. Cal controlar el ritme, el to, la velocitat i la fluïdesa.
 8. La lectura del text ha de transmetre emocions a les persones que l'escoltaran.

9. Ajuda a llegir millor si abans estudiem el text, l'assagem i hi fem anotacions, com faríem en una partitura, per recordar les pauses, les entonacions, els èmfasis... També va bé si acompanyem la lectura amb gestos.

E_ Per entendre millor aquestes recomanacions, com a assaig, avalueu les persones que llegeixen en els vídeos següents:

- <http://www.youtube.com/watch?v=zMiNksyxpu0>
- <http://www.youtube.com/watch?v=kmDf1VIJ8MI>

F_ Podeu valorar les lectures d'aquests vídeos amb el quadre d'avaluació següent, que també us servirà per avaluar els companys que llegeixin els diaris personals.

CRITERIS DE REALITZACIÓ	ESTÀ BÉ SI...	PUNTUACIÓ
1. Comprensió del text	Dóna sentit al que llegeix, entén la intenció de l'autor.	
2. Respecte a la puntuació	Fa les pauses i els silencis. Les fa en el lloc adequat per donar sentit al text.	
3. Entonació	L'entonació és adequada: ascendent, descendent o horitzontal.	
4. To de veu	No és ni massa fluix, ni massa fort.	
5. Dicció	Vocalitza adequadament. Transmet claredat i expressivitat.	
6. Control de la velocitat	Ritme adequat. Llegeix a la velocitat adequada. Fluïdesa.	
7. Emocions	Transmet sentiments, emocions.	
8. Control personal	Posició del cos, mirada, seguretat, interacció amb el públic. Si s'escau, acompanya la lectura amb gestos per emfatitzar.	

1. REGULAR
2. BÉ
3. MOLT BÉ

ATURA'T I REFLEXIONA

CLICA!

REFLEXIONEM I AVALUEM

**1. REFLEXIONEM SOBRE LA SEQÜÈNCIA
I SOBRE LES ESTRATÈGIES DE LECTURA**

2. AVALUEM EL QUE HEM APRÈS

3. AVALUEM EL PROGRAMA DE RÀDIO

1. REFLEXIONEM SOBRE LA SEQÜÈNCIA I SOBRE LES ESTRATÈGIES DE LECTURA

IDENTIFICACIÓ DE LES ESTRATÈGIES DE LECTURA (TREBALL EN EQUIP)

Assenyaleu amb una X les estratègies de lectura que heu utilitzat en algun moment de la seqüència didàctica treballada. Després, poseu en comú els resultats amb la resta de la classe.

ABANS DE LLEGIR	1. Activar els coneixements previs	
	2. Fer-se preguntes	
	3. Altres:	

DURANT LA LECTURA	1. Connectar nova informació amb els coneixements previs	
	2. Fer inferències	
	3. Altres:	

DESPRÉS DE LLEGIR	1. Reorganitzar la informació per respondre les preguntes	
	2. Resumir	
	3. Altres:	

2. AVALUEM EL QUE HEM APRÈS

OBJECTIU

Reflexionar sobre els aprenentatges assolits al llarg de la seqüència d'activitats que heu completat i les estratègies lectores emprades.

QUÈ HEM APRÈS I COM HO HEM APRÈS?

QUADRE D'AUTOAVALUACIÓ (REFLEXIÓ INDIVIDUAL)

CREC QUE SÓC CAPAÇ DE...	1	2	3	IDENTIFICO LES DIFICULTATS QUE TINC
4. Explicar i valorar els trets bàsics de la pesta negra.				
5. Distingir una font primària d'una font secundària.				
6. Ser empàtic/a amb la gent d'altres èpoques històriques.				
7. Llegir textos comprensivament.				
8. Escriure un text recollint la informació del que he llegit.				
9. Llegir expressivament un text.				

1. HO PUC FER SENSE CAP DIFICULTAT.
2. POTSER TINC ALGUNA DIFICULTAT.
3. NO EN SÓC CAPAÇ, TINC MOLTES DIFICULTATS.

Què et proposes fer per superar les dificultats?

Quin company/a et podria ajudar?

3. AVALUEM EL PROGRAMA DE RÀDIO

INSTRUMENT D'AVUACIÓ DE LECTURA EXPRESSIVA (ELS COMPANYS AVALUEN ELS LECTORS)

NOM I COGNOMS DE L'ALUMNE:

CRITERIS DE REALITZACIÓ	ESTÀ BÉ SI...	PUNTUACIÓ
1. Comprensió del text	Dóna sentit al que llegeix, entén la intenció de l'autor.	
2. Respecte a la puntuació	Fa les pauses i els silencis, i els fa al lloc adequat per donar sentit al text.	
3. Entonació	L'entonació és adequada: ascendent, descendent o horitzontal.	
4. To de veu	No és ni massa fluix, ni massa fort.	
5. Diccio	Vocalitza adequadament. Transmet claredat i expressivitat.	
6. Control de la velocitat	Ritme adequat. Llegeix a la velocitat adequada. Fluïdesa.	
7. Emocions	Transmet sentiments, emocions.	

- 1. REGULAR
- 2. BÉ
- 3. MOLT BÉ

NOTA GLOBAL (SOBRE 10 PUNTS)

INSTRUMENT D'AVUACIÓ DEL PROGRAMA DE RÀDIO (AVALUEM EL RESULTAT DE LA FEINA ENTRE TOT EL GRUP)

CRITERIS DE REALITZACIÓ	ESTÀ BÉ SI...	PUNTUACIÓ
1. Informació sobre la pesta negra	El programa permet comprendre molt bé què va ser la pesta negra i quines conseqüències va tenir.	
2. Estructura del programa	El programa segueix un guió i té una estructura còmoda per a l'oient.	
3. Locució	Les lectures capten l'interès de l'oient i ajuden a posar-se en el lloc del personatge.	

NOTA GLOBAL (SOBRE 10 PUNTS)

PROVA SUMATIVA (INDIVIDUAL)

Llegeix el text seguint l'ordre de les preguntes. Has de demostrar que has adquirit coneixements sobre la pesta negra i també estratègies de lectura.

A_ Actituds davant de la pesta negra.

1. L'any 1349, arran de l'arribada de la pesta negra i de l'inevitable pànic que va semblar, es va gestar un moviment conegut amb el nom de flagel·lants. Grups de centenars i de vegades milers de persones es van dedicar a recórrer els diversos països europeus fent penitència. Anaven en processó, portant creus, resant, escoltant sermons que predicaven alguns membres del moviment i flagel·lant-se.
2. Com van veure els coetanis aquest moviment? "El mateix any (1349), milers i milers de miserables flagel·lants es van difondre per gairebé tota Alemanya. Aquests flagel·lants van fer molt mal al clergat per les seves prediques i la seva arrogància". El text citat mostra una actitud clara d'hostilitat cap al moviment. El moviment dels flagel·lants va ser condemnat ben aviat. El papa Climent VI el va definir com una superstició, cosa que va donar peu a una persecució contra els flagel·lants, que en va portar alguns a la foguera.
3. Si la mort tot ho arrasava, quina actitud podien adoptar els supervivents d'una prova tan dura? Aprofitar al màxim aquesta vida passatgera, aferrant-se als plaers mundans, o, per contra, retirar-se del món, per preparar-se a morir com cal per guanyar-se la vida eterna? Tots dos tipus de resposta, contradictoris entre si, es van donar a l'Europa de la segona meitat del segle XIV i els primers anys del XV. Els dos responien, a la seva manera, al clima d'angoixa creat per les mortaldats i les catàstrofes de la catorzena centúria.
4. Europa va conèixer, també, els anys que van seguir a la difusió de la pesta negra, el desencadenament d'un vitalisme explosiu i d'una autèntica passió per gaudir dels béns terrenals. Millor que les nostres paraules és escoltar un cronista de l'època, el florentí Mateo Villani, que va captar esplèndidament el clima creat en els costums dels seus conciudadans:
5. "Es podia suposar que els homes que havien salvat la vida els anys de la pesta, després d'haver vist els seus parents exterminats, es farien millors, més humils, virtuosos i catòlics, que evitarien el pecat i que estarien plens d'amor els uns envers els altres. Però ara que la pesta ha cessat s'ha produït exactament el contrari, perquè els homes, enriquits de béns terrenals, gràcies a les herències i a les successions, i una vegada oblidats els successos passats, porten una vida més escandalosa i més desordenada que abans".

FONT: JULIO VALDEON (HISTORIADOR) . (1980). "EL IMPACTO DE LA PESTE", A LA PESTE NEGRA (DOSSIER), HISTORIA 16, VOLUM 56, 1980, PÀG. 65 (TEXT ADAPTAT).

ABANS DE LLEGIR

B_ Enumera les accions que has de fer per fer-te una primera idea del contingut del text sense llegir-lo.

C_ Què has descobert del text abans de començar a llegir?

--

MENTRE LLEGEIXES

D_ Posa un títol al cada paràgraf

1.
2.
3.
4.
5.

VOCABULARI

E_ Què signifiquen aquests termes?

FLAGEL·LANTS	
COETANI	
CATORZENA CENTÚRIA	
VITALISME EXPLOSIU	
CRONISTA	

F_ Relaciona aquestes dues frases amb els coneixements que tens sobre el tema, fes inferències i posa exemples del textos que has llegit:

“L'any 1349, arran de l'arribada de la pesta negra...”.

“Però ara que la pesta ha cessat s'ha produït exactament el contrari, perquè els homes, enriquits de béns terrenals, gràcies a les herències i a les successions...”.

DIFERENCIA LES FONTS PRIMÀRIES DE LES FONTS SECUNDÀRIES EN EL TEXT

G_ Què entenem per una font primària? Posa'n exemples dels textos que has llegit:

H_ Què entenem per una font secundària? Posa'n exemples dels textos que has llegit:

I_ Indica els paràgrafs i línies del text on apareixen fonts primàries i digues com les has identificat:

COMENTA LES IMATGES

Descriu breument les dues imatges i relaciona-les amb paràgrafs del text.

IMATGE 1_ Processó. Bibliothèque Royale Albert I. Brussel·les

FONT: [Wikimedia Commons](#)

DESCRIPCIÓ	PARÀGRAFS AMB ELS QUALS ES POT RELACIONAR

IMATGE 2_ Pieter Brueghel el jove (fragment del quadre *Ball de noces*)

FONT: [Wikimedia Commons](#) Imatge lliure de drets.

DESCRIPCIÓ	PARÀGRAFS AMB ELS QUALS ES POT RELACIONAR

PER SABER-NE MÉS

BIBLIOGRAFIA SOBRE LA PESTA NEGRA

BENEDICTOW, OLE J. *La Peste Negra (1346-1353). La historia completa*. Madrid: Akal, 2011.

BOCACCIO, GIOVANNI. *El Decameró*. Barcelona: La Butxaca (traducció de Francesc Vallverdú), 2008.

GÜNZBERG, JORDI. *Vida quotidiana a la ciutat de Barcelona durant la pesta negra (1348)*. Episodis de la Història, 329, 2002. http://www.espacioebook.com/relatos/eapoe/eapoe_lamascaradelamuertoja.pdf

HUIZINGA, JOHAN. *El otoño de la Edad Media*. Madrid: Alianza Editorial, 1985.

POE, EDGAR ALLAN *La máscara de la muerte roja*. (És un conte de por, gòtic; una al·legoria sobre la mort com un fet inevitable.), 1842.

SISTACH, XAVIER. *Insectos y hecatombes. Historia natural de la peste y el tifus*. Barcelona: RBA, 2012.

VÍDEOS:

<http://www.youtube.com/watch?v=cTGOcqsRlyc>

http://www.youtube.com/watch?v=pRj1dmaCsll&feature=player_detailpage

Dansa de la Mort a la processó de Verges. El seu origen es relaciona amb la pesta negra.

PROGRAMES DE RÀDIO:

<http://www.catradio.cat/audio/86601/58---La-pesta-negra> 19/01/2003.

http://www.ivoox.com/insectos-hecatombes-o-como-afecto-peste-audios-mp3_rf_1676960_1.html

Entrevista a Xavier Sistach, autor d'*Insectos y hecatombes*.

ENREGISTREM EL PROGRAMA DE RÀDIO

Si us ha semblat interessant aquesta experiència, podeu enregistrar-la, editar-la i fer-la pública en el blog de l'aula. D'aquesta manera serà un programa de ràdio de debò! Fins i tot pot ser que el programa s'arribi a emetre des d'alguna emissora de la vostra localitat.

Haureu d'enregistrar les veus de cada personatge, a més de la veu del presentador. També heu d'incorporar fons musical a l'enregistrament. Un cop tingueu l'enregistrament a punt, us caldrà penjar-lo a la xarxa per fer-lo públic, per exemple, a través del blog del centre.

ORGANITZACIÓ DE LA FEINA

Haureu de distribuir diversos papers:

1. PRESENTADORS

S'encarregaran de llegir la presentació del programa i dels protagonistes.

2. LECTORS I LECTORES

S'encarregaran de llegir els diaris que s'enregistraran.

3. TÈCNICS DE MÚSICA

S'encarregaran de buscar música adient (per exemple, la sintonia del programa) i efectes sonors (per exemple, xiscles de rata) per intercalar entre les lectures.

4. TÈCNICS D'ENREGISTRAMENT

S'encarregaran de l'enregistrament i detenir a punt el programa d'enregistrament i edició necessari. Podeu enregistrar i editar fàcilment amb el programa Audacity, que trobareu a [Xtec Ràdio](#).

A_ Perquè tot s'enregistri de manera coordinada, es fa servir un quadre de planificació, anomenat "escaleta". Podeu copiar i fer servir aquesta escaleta per planificar l'enregistrament:

SO: MÚSICA	SO: EFECTES	VEU: QUI LLEGEIX?	VEU: QUÈ LLEGEIX?

Fixeu-vos en l'exemple:

SO: MÚSICA	SO: EFECTES	VEU: QUI LLEGEIX?	VEU: QUÈ LLEGEIX?
Sintonia del programa		—	—
		Presentador	Us presentem a continuació un dels protagonistes d'aquesta catàstrofe: la rata negra.
	Xiscles de rata	—	—
		Amèlia	<i>Soc una rata negra, una autèntica rattus rattus, no pas una rata comuna que és lleija, de mena grossa i amb la cua...</i>

AVALEM LA COOPERACIÓ

Treballar cooperativament és una habilitat important, que també s'ha d'aprendre. Amb aquest instrument podreu avaluar la vostra actitud en el treball cooperatiu.

INSTRUMENT D'AUTOAVALUACIÓ DE LA COOPERACIÓ

Pots avaluar la teva actitud dins del grup mentre trebal·leu i tornar-ho a fer un cop hagueu acabat la tasca. Has valorat el mateix durant el procés que al final?

ASPECTES A VALORAR	CRITERIS D'ÈXIT. ESTÀ BÉ SI...	DURANT	DESPRÉS
1. Cooperació i ajut als companys	Expliques a un company una cosa que no entén, ajudes a la comprensió de les tasques, etc.		
2. Convivència i ambient de treball	Acceptes tothom, tens en compte les aportacions dels altres, no imposes opinions pròpies, adoptes rols de solidaritat que fomenten la cohesió del grup, respectes les normes de funcionament, etc.		
3. Compliment en el treball	Portes el material, fas les tasques encomanades, adoptes papers que afavoreixen l'èxit del grup, etc.		
4. Repartiment equitatiu	Ajudes a establir un repartiment equitatiu de tasques i responsabilitats...		
5. Actitud positiva	Tens un bon comportament a l'aula, no des-torbes el treball dels altres, col·labores...		

- 0. GENS
- 1. POC
- 2. FORÇA
- 3. MOLT
- 4. EXCEL·LENT

ATURA'T I REFLEXIONA

1. **QUÈ HAS FET FINS ARA?**
2. **AMB QUIN OBJECTIU HO ESTÀS FENT?**
3. **QUAN TORNIS A FER ACTIVITATS SIMILARS, COM LES FARÀS?**
4. **QUÈ HAS APRÈS?**

L'IMPULS DE LA LECTURA

TEXTOS PER LLEGIR I APRENDRE

CIÈNCIES SOCIALS

1. **EL NEOLÍTIC**
2. **LA PESTA NEGRA**
3. **GLOBALITZACIÓ I AGRICULTURA**
4. **LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA DES DEL BÀNDOL DE LA REPÚBLICA**

0. LLEGIR PER APRENDRE CIÈNCIES SOCIALS. PRESENTACIÓ DE LA COL·LECCIÓ

COL·LECCIÓ DE MATERIALS DIDÀCTICS DE LECTURA

PER A L'ÀREA DE CIÈNCIES SOCIALS

EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament